

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1955

ANDRA KAMMAREN

Nr 6

18—23 februari

Debatter m. m.

Fredagen den 18 februari

	Sid.
Svar på frågor av:	
herr Gezelius ang. utredningen om ett förstatligande av städernas domstolsväsen	3
herr Gustafson i Göteborg ang. intagningen av elever i första klassen av realskolor och kommunala flickskolor	3
herr Königson ang. möjligheterna för kommunala tjänstemän, som lyda under statligt avlöningsreglemente, att förhandla om sina lönevillkor	5
Interpellation av herr Hjalmarson i anledning av utredningen om en allmän sänkning av den statliga inkomstskatten för fysiska personer	9

Onsdagen den 23 februari

Utgifter under riksstatens andra huvudtitel:

Hovrätterna: Avlöningar	14
Häradsrätterna: Ersättningar till nämndemän	26
Fångvårdsstyrelsen: Avlöningar	27
Främjande av alkoholfritt umgängesliv	32
Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.	49
Förordning om försäljning av alkoholfria drycker	50
Förkortad arbetstid vid påfrestande eller hälsofarligt arbete	52
Höjd minimiålder för förande av lätt motorcykel	56
Ändring av förordningen om statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor	57
Interpellation av fröken Karlsson ang. olägenheter av 1950 års fiskelag för delägarna i lagfarna ålfisket Ålabodarna nr 1.	62

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 23 februari

<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 7, om ändring i förordningen ang. tillverkning av brännvin, m. m.	14
--	----

	Sid.
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 10, ang. ändrad lydelse av 11 § lagen om trafikförsäkring å motorfordon	14
— nr 11, ang. anslutning till fördragen ang. befordran å järnväg ...	14
— nr 12, ang. ändrad lydelse av 116 § lagen om försäkringsavtal och 12 § förordningen om arvsskatt och gåvoskatt	14
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 2, rörande utgifter under andra huvudtiteln (justitiedepartementet)	14
— nr 18, ang. utgifter å tilläggsstat II (finansdepartementet)	32
— nr 30, ang. ersättning för tjänstgöring på obekväm arbetstid m. m.	32
— nr 22, ang. utgifter å tilläggsstat II (civildepartementet)	32
— nr 31, ang. främjande av alkoholfritt umgänge	32
— nr 32, ang. lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.	49
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 8, ang. förordning om försäljning av alkoholfria drycker	50
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 3, ang. förordning om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar m. m.	52
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 13, ang. fortsatt giltighet av lagen om utskrivning från sinnessjukhus	52
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 3, om förkortad arbetstid vid påfrestande eller hälsofarligt arbete	52
— nr 4, om höjd minimiålder för förande av lätt motorcykel	56
— nr 5, ang. ändring av förordningen om statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor	57

Fredagen den 18 februari

Kl. 14.00

§ 1

Justerades protokollet för den 11 in-
nevarande februari.

§ 2

Upplästes följande till kammaren
inkomna läkarintyg:

Riksdagsman Erik Nygren är på
grund av akut sjukdom oförmögen att
fullgöra sitt riksdagsuppdrag tills vidare
och minst 14 dagar.

Stockholm den 17 februari 1955

Bertil Lindborg

leg. läkare

Kammaren beviljade herr Nygren le-
dighet från riksdagsgöromålen från och
med den 17 februari tills vidare.

§ 3

Svar på fråga ang. utredningen om ett
förstatligande av städernas domstols-
väsen

Herr talmannen lämnade på begäran
ordet till

Chefen för justitiedepartementet, herr
statsrådet ZETTERBERG, som yttrade:

Herr talman! Herr Gezelius har frå-
gat mig, när jag kommer att tillkalla
den utlovade utredningen om ett för-
statligande av städernas domstolsvä-
sende.

Till svar härpå vill jag meddela, att
Kungl. Maj:t i konseljen den 30 decem-
ber 1954 har givit mig bemyndigande
att tillkalla sakkunniga för att verk-
ställa utredning om rådhusrätternas
framtida ställning och därmed sam-
manhängande spørsmål. Förberedel-
serna för tillkallandet av de sakkun-
niga, bl. a. frågan om lämpade utred-

ningsmän, är i det närmaste avslutade,
och jag räknar med att utredningen
skall kunna tillkallas inom någon vecka.
I samband därmed kommer de ganska
omfattande direktiven för utredningen
att offentliggöras.

Härpå anförde

Herr GEZELIUS (h):

Herr talman! Jag tackar herr statsrå-
det för svaret på min fråga och noterar
med tillfredsställelse att den utlovade
utredningen kommer att igångsättas
inom den allra närmaste tiden.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4

Svar på fråga ang. intagningen av elever
i första klassen av realskolor och kom-
munala flickskolor

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartemen-
tet, herr statsrådet PERSSON, som ytt-
rade:

Herr talman! Herr Gustafson i Göte-
borg har frågat, om man vid årets in-
tagningar i första klassen av realskolor
och kommunala flickskolor kan räkna
med ett nytt system för intagningsför-
farandet, som möjliggör större rättvisa
än det nuvarande. Som svar härpå vill
jag anföra följande.

Det nuvarande intagningsförfarandet
vid realskolor och kommunala flick-
skolor grundar sig fr. o. m. år 1949 på
de avlämnande skolornas betyg. Redan
när man började med detta system för
intagning, ansåg man sig kunna vänta,
att betygen måhända behövde komplet-

Svar på fråga ang. intagning av elever i första klassen av realskolor och kommunala flickskolor

teras med något annat hjälpmedel för att göra intagningen av elever så omsorgsfull och rättvis som möjligt. Särskilda sakkunniga fick därför i juli 1949 skolöverstyrelsens uppdrag att utreda med de nya intagningsbestämmelserna sammanhängande frågor samt att avge förslag till sådana prov eller andra hjälpmedel, som i kombination med betygen kunde förbättra intagnings sättet.

De sakkunnigas arbete är ännu inte helt avslutat. Såvitt man hittills har kunnat finna, ger emellertid de avlämnande skolornas betyg en förhållandevis god grund för intagningen, och det synes ställa sig svårt att i varje fall f. n. finna ett system, som med fördel kan komplettera eller ersätta det nu tillämpade. Någon helt tillförlitlig metod för urval av elever till högre skolor torde ej heller någonsin kunna erhållas.

Intagningsförfarandet vid realskolor och kommunala flickskolor bör vidare avvägas i nära samband med den pedagogiska och organisatoriska utformningen av dessa båda skoltyper. Man måste sålunda bl. a. räkna med att kvaliteten hos intagningsförfarandet är beroende av åldern vid intagningen i högre skolor, eftersom prognosen beträffande elevernas studief framgång kan ställas säkrare ju äldre eleverna är och ju längre de nått i sin utveckling. Den nu pågående utredningen rörande skolväsendets utbyggnad på realskolestadiet under övergångstiden före enhetsskolans genomförande har bl. a. i uppdrag att avge förslag i organisatoriska och andra frågor, som nära sammanhänger också med intagningen. Förändringar i intagningsförfarandet bör därför anstå också av det skälet, att utredningens resultat först bör inväntas.

Någon förändring till våren av intagningsförfarandet vid realskolor och kommunala flickskolor ifrågasättes därför inte.

Härefter anförde:

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Samtidigt som jag tackar herr statsrådet för svaret på min fråga måste jag djupt beklaga att det varit omöjligt att redan i år få ett mera rättvist intagningsförfarande när det gäller läroverken och flickskolorna.

Detta problem blir alltmera aktuellt, ju fler elever som avvisas. Jag vill här ta min hemstad Göteborg som exempel. År 1952 avvisades där en tredjedel av alla kvalificerade sökande, 1953 avvisades 40 procent och förra året över hälften av alla dem, som var kvalificerade för inträde i första klassen av den femåriga realskolan eller liknande skolor. Betygspoängen har förskjutits uppåt undan för undan. I år lär förhållandena bli ännu värre.

Föräldrarna måste givetvis fråga sig, om det nuvarande intagningsförfarandet är rättvist. De tycker att det ser underligt ut, när man t. ex. från en folkskoleklass inte kan få in en enda elev i läroverket, samtidigt som man från en annan klass kan få 10 à 15 elever antagna.

I den omfattande tidningsdebatt, som förts i dessa frågor, har en realskole rektor sagt att det skulle vara lättare att bemöta klagomålen från föräldrarna, om man med gott samvete kunde säga att intagningen varit rättvis. Nu framskymtar det i statsrådets svar att någon absolut rättvisa aldrig kan ernås, och det är naturligtvis riktigt. Men detta fritar oss ju inte från skyldigheten att försöka skapa ett så rättvist system som möjligt.

Man har kritiserat det gamla systemet och sagt att det innebar hets vid inträdesprövningarna. Det var emellertid en hets, som varade en eller flera dagar. Nu däremot har vi fått en betygshets i folkskolan, som sträcker sig över ett eller flera år.

Folkskollärarna befinner sig här i

Svar på fråga ang. möjligheterna för kommunala tjänstemän, som lyda under statligt avlöningsreglemente, att förhandla om sina lönevillkor

en svår situation. Det har från överlärrarhåll framhållits att ingen skulle vara gladare än folkskolans lärare, om intagningsproceduren kunde ändras, så att man kunde komma ifrån den nuvarande fördärvbringande betygshetsen. Det är emellertid inte något fel i att ta hänsyn till betygen vid bedömningen, felet är att betygen ensamma är utslagsgivande. Jag vill därför fråga herr statsrådet: Är det inte viktigast att man får svar på frågan huruvida eleverna äger de begåvningsmässiga förutsättningarna för att fullfölja realskolestudierna? Skulle herr statsrådet inte kunna tänka sig en kombination av folkskolebetygen och ett prov av något slag i vederbörande folkskoleklass, som visar vilka elever som har de största förutsättningarna för att framgångsrikt fullfölja studierna i realskolan?

Jag vore tacksam, om herr statsrådet ville säga någonting om den saken, eftersom många tusen föräldrar här i landet är mycket intresserade av den frågan. Har vi någon chans att få fram en sådan sak till nästa år?

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON:

Herr talman! Som framgår av mitt svar håller man i skolöverstyrelsen på att utreda vilka utslag det nya systemet på detta område hittills givit, och man räknar med att relativt snart få fram resultaten av dessa undersökningar. Jag kan också tänka mig att undersökningen kommer att åtföljas av förslag till kompletteringar till folkskolebetygen.

När herr Gustafson i Göteborg frågar, om jag inte kan tänka mig särskilda prov i folkskoleklasserna, förstär jag inte vad han menar, ty det är givetvis herr Gustafson väl bekant att skolöverstyrelsen har utarbetat standardprov, vilka såvitt jag vet användes av de allra flesta folkskollärare. Det förekommer sålunda vissa prov av det slag, som herr Gustafson väl ifrågasätter.

Sedan kan jag inte underlåta att sätta ett stort frågetecken för herr Gustafsons uppgifter att man i en folkskoleklass inte kan få in en enda elev i läroverken, medan man i en annan klass får in 10 à 15 elever. Jag skulle tro att den uppgiften är ganska överdriven.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Min uppgift om resultatet i de två klasserna kommer från en realskolerektor i Göteborg, som publicerat den i pressen.

Det är mig väl bekant att det finns standardprov. De är inte obligatoriska i alla skoldistrikt men används i mycket stor utsträckning. De har ju till syfte att underlätta för läraren att justera sin betygsskala och har inte till uppgift att vid sidan av kunskapsbetyget få fram någon prövning vilka elever som har de största begåvningsmässiga förutsättningarna för att fullfölja studierna. När nu statsrådet säger, att man mycket väl kan tänka sig ett nytt system, tar jag med tacksamhet fasta därpå. Utredningen har enligt uppgift av statsrådet pågått sedan 1949, och jag förutsätter att statsrådet påskyndar densamma, så att vi redan nästa år kan få ett bättre sakernas tillstånd.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på fråga ang. möjligheterna för kommunala tjänstemän, som lyda under statligt avlöningsreglemente, att förhandla om sina lönevillkor

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LANGE, som yttrade:

Herr talman! Herr Königson har frågat mig vilka möjligheter gällande bestämmelser ger kommunala tjänstemän, som lyder under ett statligt löne-reglemente, att få förhandla om sina lönevillkor.

Svar på fråga ang. möjligheterna för kommunala tjänstemän, som lyda under statligt avlöningsreglemente, att förhandla om sina lönevillkor

Som svar får jag anföra följande.

Har anställnings- eller avlöningsvillkor för kommunala tjänstemän fastställts genom författning, t. ex. genom ett statligt avlöningsreglemente, så har dessa tjänstemän, om de önskar påkalla förhandlingar om höjning av sina löneförmåner, enligt 1940 års lag om förhandlingsrätt för kommunala tjänstemän endast den möjligheten att genom förhandlingsberättigad förening göra framställning om förhandlingar med ombud, som utses av Kungl. Maj:t.

Av gällande bestämmelser framgår, att förhandlingar med sådana ombud helt är beroende på Kungl. Maj:ts prövning av lämpligheten i varje särskilt fall.

Härpå anförde:

Herr KÖNIGSON (fp):

Herr talman! Jag kunde ju vänta mig att civilministern skulle hänvisa till gällande bestämmelser och då särskilt till 1940 års lag om förhandlingsrätt för kommunala tjänstemän. Men jag anser det diskutabelt om 14 § i denna lag verkligen gäller de tjänstemän det här är fråga om. Det talas i 14 § om tjänstemän, som har en viss statlig myndighet att förhandla med. Men de tjänstemän som jag talat om har inte en sådan statlig myndighet att förhandla med utan endast regeringen som sådan. Sedan är det tydligen så att civilministern menar, att andra stycket i 14 § skulle äga särskild tillämpning i detta fall, men om man går till vad som sagts i propositionen 1940 står det alldeles klart att detta andra stycke inte äger tillämplighet här. Det sägs i propositionen om detta andra stycke: »Härigenom hänvisas till en förhandlingsform för de frågor av allmän innebörd, som ej lämpligen kunna upptagas till förhandling med särskilda verk och myndigheter.» Den skälighetsprövning som civilministern talar om gäller alltså inte

huruvida en särskild grupp tjänstemän skall äga förhandla eller icke, utan den gäller frågan huruvida man skall förhandla direkt med regeringen eller med en viss statlig myndighet. Jag kan för min del inte se annat än att lagen inte tänkt sig att ett sådant läge skulle kunna uppkomma som det som uppstått för poliserna, som är underställda ett statligt löne-reglemente men som inte har någon statlig myndighet att förhandla med. Ett sådant fall har lagen tydligen inte tänkt sig, och därmed har utvecklingen gått förbi lagen. Därför tycker jag att man behöver ett klarläggande av hur det verkligen förhåller sig härvidlag.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Jag skulle vilja rekommendera herr Königson att inte bara nöja sig med att läsa lagtexten i 1940 års lag utan även gå till vad departementschefen i det sammanhanget säger just beträffande den paragraf herr Königson åberopar. Det sägs i propositionen nr 4 vid 1940 års riksdag på s. 64 bland annat följande:

»Jag vill i detta sammanhang söka besvara ett par av svenska landstingsförbundet framställda frågor rörande förhandlingsrätt för sådana landstingens befattningshavare, för vilka viss minimilön och vissa anställningsvillkor fastställts i allmän författning och till vilkas löner statsbidrag utgår. Önska dylika befattningshavare att av landstinget utverka sig förmåner utöver de i författningen garanterade, äga befattningshavarna att härom förhandla med landstinget i den nu föreslagna ordningen. Önska de däremot» — detta är viktigt, herr Königson — »exempelvis påkalla förhandling rörande höjning av den författningsvis fastställda minimilönen, torde i regel allenast den möjligheten stå dem öppen att, med tillämp-

Svar på fråga ang. möjligheterna för kommunala tjänstemän, som lyda under statligt avlöningsreglemente, att förhandla om sina lönevillkor

ning av 14 § andra stycket i departementsförslaget, genom förhandlingsberättigad förening hos Konungen göra framställning om förhandling med ombud, som av Konungen utses.»

I det fall, som herr Königson i sitt inlägg här åberopar, gäller det de fronderande polisföreningarna i Stockholm och Göteborg. Dessa föreningar har, sedan socialstyrelsen tillerkänt dem förhandlingsrätt, gjort framställning om förhandlingar beträffande polislönerna. Jag har emellertid inte velat tillstyrka denna framställning, som därför avslagits. Skälen härför torde vara uppenbara för envar som satt sig in i de frågor vilka sammanhänger med poliskonflikten.

Det är tre omständigheter som varit utslagsgivande för att framställningen avslagits. För det första befinner sig de två polisföreningarna i konflikt med myndigheterna. Det borde inte vara herr Königson obekant att en av de elementäraste reglerna på arbetsmarknaden innebär, att några förhandlingar inte upptas med en part som dessförinnan utan vidare tillgripit stridsåtgärder. Detta är alltså det första skälet till att framställningen avslagits.

Det andra skälet är jag också angelägen om att redovisa. Om man skall gå till förhandlingar, måste man ju ha något att förhandla om. I förevarande fall har riksdagen på regeringens förslag antagit det avlöningsreglemente, som tillkommit efter förhandlingar med huvudorganisationen på detta område, Svenska polisförbundet, och som tillstyrkts av denna organisation. Det finns sålunda inte något utrymme för förhandlingar om förmåner utöver vad statsmakterna beslutat om, och därmed saknas en reell grund för förhandlingar.

Det tredje skälet för avslag — om jag, herr talman, också får ta tiden i anspråk med att redovisa det — är enligt min mening lika viktigt. Av vad jag

nyss sagt framgår att Svenska polisförbundet godtagit den förhandlingsprodukt som avlöningsreglementet för polismän utgör. Skulle man beträffande lönevillkoren eller andra arbetsförhållanden, som regleras av bestämmelser i detta polislönerreglemente, sträcka sig utöver vad reglementet innehåller för att tillgodose vissa missnöjda grupper, av vilka den ena t. o. m. efter det uppgörelsen träffats brutit sig ut ur huvudorganisationen såsom en protest mot denna uppgörelse, skulle detta såvitt jag förstår kunna få ödeläggande verkningar för hela den organiserade tjänstemannarörelsen. Bestrider herr Königson detta, tror jag inte att herr Königson företräder den organiserade tjänstemannarörelsens intressen i detta sammanhang.

Herr talman! Det har sålunda enligt min mening förelegat synnerligen klara motiv för att avslå den framställning som ingivits om förhandlingar med ombud, utsedda av Kungl. Maj:t.

Herr KÖNIGSON (fp):

Herr talman! Det har inte varit min mening att här ingående diskutera läget för polismännen, utan jag har sett problemet mer ur principiell synpunkt.

Jag har läst inte bara lagtexten utan också det riksdagstryck som finns i ärendet både från år 1937 och 1940, och efter vad jag kan förstå har man, när man skrev lagtexten, inte tagit hänsyn till att det kunde inträffa ett sådant fall som polismännens. Utvecklingen har, såsom jag förut sagt, i det avseendet gått förbi lagen. I lagen talas om att en grupp av tjänstemän har att förhandla med en statlig myndighet, men för polismännens del finns det inte någon sådan statlig myndighet.

Nu säger civilministern att i sådana fall skall bestämmelserna i 14 § andra stycket tillämpas. Men såsom jag redan erinrat om, framhåller socialministern

Svar på fråga ang. möjligheterna för kommunala tjänstemän, som lyda under statligt avlöningsreglemente, att förhandla om sina lönevillkor

i 1940 års proposition i ämnet, att 14 § andra stycket huvudsakligen avser en skälighetsprövning, huruvida det hela har en sådan räckvidd att regeringen skall förhandla eller en statlig myndighet skall göra det.

Enligt min mening gäller det nu inte bara om polisföreningarna i Stockholm och Göteborg skall ha rätt att förhandla, utan också om Svenska polisförbundet skall ha det. Inte heller Svenska polisförbundet har någon statlig myndighet att förhandla med, utan förbundet måste gå direkt till regeringen och begära förhandlingar. Då är frågan, om andra stycket i § 14 kommer att av regeringen användas på ett sådant sätt, att man helt enkelt sätter förhandlingsrätten ur kraft.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! Parallellen mellan de fall herr Königson åberopar — vilka ju också jag berörde i slutet av mitt anförande — är väl alldeles klar. Men därjämte skulle jag vilja hänvisa herr Königson till de förarbeten, som gjordes till 1937 års kungörelse om stats-tjänstemännens förhandlingsrätt. Därav framgår klart och tydligt, att Kungl. Maj:t inte har någon absolut skyldighet att alltid medge förhandlingar med ifrågavarande organisationer eller samman-slutningar, utan det får bli beroende på en prövning i varje särskilt fall.

Här finns en klar parallell mellan vad som står i lagen av år 1940 och vad som gäller enligt 1937 års kungörelse, något som dessutom framgår av förarbetena till 1940 års lag. Det är alltså fråga om en skälighets- och lämplighetsprövning — ganska klart för resten, om jag får göra det tillägget, eftersom det ju aldrig skulle vara praktiskt möjligt att tillåta varje liten grupp att få förhandlingar direkt med av Kungl. Maj:t utsedda ombud. Vi tvingas i hu-

vudsak hålla oss till huvudorganisatio- nerna av skäl, som jag tror är ganska tydliga och klara för envar.

Herr KÖNIGSON (fp):

Herr talman! När jag ställde min fråga visste jag ju att civilministern skulle komma att hänvisa till andra stycket i § 14. Men jag väntade mig kanske också, att jag skulle få reda på om regeringen tänker använda detta andra stycke och huruvida man vill förvandla med en grupp eller ej — om det finns någon princip, som regeringen tänkt sig att handla efter, eller om rena god-tycket skall vara avgörande.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LANGE:

Herr talman! I den mån jag har ansvaret kommer i varje fall paralleller till det aktuella fallet, som uppstått i samband med poliskonflikten, att avgöras på likartat sätt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6

Föredrogos var för sig följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till bankoutskottet propositionen nr 64, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv, m. m.,

till statsutskottet propositionen nr 70, angående godkännande av avtal om inrättande och drift av ett institut för optisk forskning, m. m., och

till bevillningsutskottet propositionen nr 72, angående prisutjämningsavgift m. m.

Interpellation i anledning av utredningen om en allmän sänkning av den statliga inkomstskatten för fysiska personer

§ 7

Föredrogs var efter annan och remitterades till statsutskottet de på bordet liggande motionerna:

nr 489 av herrar *Senander* och *Johansson* i Stockholm samt
nr 409 av herr *Hagård m. fl.*

§ 8

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag ber att få meddela kammaren, att såvitt man nu kan bedöma kommer nästa arbetsplenium att hållas onsdagen den 23 februari klockan 14.

§ 9

Interpellation i anledning av utredningen om en allmän sänkning av den statliga inkomstskatten för fysiska personer

Herr HJALMARSON (h) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Med kammarens tillstånd frågade jag den 13 januari i år statsrådet och chefen för finansdepartementet om han hade för avsikt att förbereda den av honom bebådade omarbetningen av skalorna för uttagandet av inkomstskatt till staten genom en parlamentarisk utredning. Utgångspunkten för frågan var att hela det politiska meningsutbytet i vårt land sedan åtskillig tid domineras av en fortlöpande skattedebatt och att inga som helst mera preciserade riktlinjer för den förutsatta omarbetningen av de för de flesta människorna avgörande skatteskalorna meddelats allmänhet och riksdag.

Den 11 februari inhämtade finansministern Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla två sakkunniga med uppdrag att, såsom en särskild sektion inom 1950 års skattelagssakkunniga, utreda frågan om en allmän sänkning av den statliga inkomstskatten för fysiska personer.

Av direktiven framgår att omarbet-

ningen av skatteskalorna närmast betraktas som en teknisk fråga. Det understrykes att tyngdpunkten för den ifrågasatta skattesänkningen bör läggas på de mindre inkomsttagarna. Utredningen har fått sig ålagt att arbeta efter tre schematiska huvudalternativ, en minskning av det totala skatteuttaget med omkring 8 %, 9 % och 12 %. Utredningen skall vidare till ny behandling upptaga ett av 1950 års skattelagssakkunniga tidigare väckt förslag att i förenklingssyfte slopa rätten till avdrag för folkpensionsavgift och frigöra folkpensionsförmånerna från beskattning. I övrigt skall frågan om fördelning av skattebördan mellan olika kategorier skattskyldiga icke tagas upp till prövning.

Det är enligt min mening inte möjligt att hävda att de skatteproblem, som finansministern aktualiserat i utredningsdirektiven, skulle vara uteslutande eller ens övervägande av teknisk natur. I själva verket rör det sig om en rad väsentliga avvägningsfrågor, vilka inte kan anses lösta genom de av föredragande departementschefen skisserade, mycket allmänna normerna. Vidare skjutes sambeskattningsproblemet utan närmare belysning åt sidan trots den vikt för stora grupper medborgare det enligt färska erfarenheter har.

Till svensk politisk praxis har hört att det slutliga ståndpunktstagandet till betydelsefulla avvägningsfrågor förberedes genom offentliga utredningar där de olika meningsriktningarna beredes tillfälle att genom särskilda representanter sätta sig in i frågornas bakgrund, att undersöka möjligheterna för gemensamma lösningar och att påverka resultaten såväl i stort som på särskilda punkter. Behövliga tekniska undersökningar kan utan onödig tidsutdräkt eller andra hinder utföras av experter inom utredningen eller på dess uppdrag.

Det fordras tungt vägande skäl för att denna praxis skall brytas. Några så-

Interpellation i anledning av utredningen om en allmän sänkning av den statliga inkomstskatten för fysiska personer

dana har inte förebragts i det här berörda spörsmålet.

Åberopande vad jag anført hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få rikta följande frågor:

1. Är det enligt herr statsrådets mening rimligt att beteckna den utredning, vilken även måste anses gälla en omfördelning av skattebördan mellan olika skattskyldiga, enbart såsom en teknisk utredning?

2. Vilka är i annat fall orsakerna till att herr statsrådet i motsats till vad tidigare brukat ske uppdragit ifrågavarande utredning till enbart experter i stället för åt en offentlig utredning, vari företrädare för olika meningsriktningar beredes tillfälle att delta?

Denna anhållan bordlades.

§ 10

Till bordläggning anmäldes

statsutskottets utlåtanden:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1955/56 under andra huvudtiteln, avseende anslagen inom justitiedepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner m. m.,

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1954/55, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde,

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1954/55, i vad propositionen avser civildepartementets verksamhetsområde,

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning för tjänstgöring på obekvämt arbetstid m. m.,

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder för att främja ett alkoholfritt umgängesliv jämte i ämnet väckta motioner och

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 26 februari 1954 (nr 73) angående tillverkning av brännvin, m. m., och

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om försäljning av alkoholfria drycker, jämte i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets utlåtande nr 3, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar m. m., dels ock i ämnet väckt motion;

första lagutskottets utlåtande nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 21 december 1949 (nr 655) med särskilda bestämmelser om utskrivning från sinnessjukhus;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av väckta motioner med förslag till lag om förkortad ordinarie arbetstid för arbetstagare med särskilt påfrestande eller hälsofarligt arbete,

nr 4, i anledning av väckta motioner om höjning av minimiåldern för erhållande av körkort för lätt motorcykel,

nr 5, i anledning av väckta motioner angående viss ändring av förordningen om statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor, och

nr 6, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 och 5 §§ lotteriförordningen den 19 maj

1939 (nr 207) dels ock i ämnet väckt motion;

tredje lagutskottets utlåtande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m.; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 1, över motion om befrielse från radiolicensavgift för dövstumma föräldrar med hörande, minderåriga barn.

§ 11

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 74, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 6 juni 1952 (nr 434) om särskild skolstyrelse i vissa fall.

Vidare anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar under Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor;

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av vissa haverikostnader;

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av vissa medelsbrister, redovisade såsom propriebalanser i försvarets civilförvaltnings räkenskaper; och

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av visst äldre reservationsanslag.

Härefter anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående en av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1954 vid dess trettiosjunde sammanträde antagen rekommendation; samt

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande ratifikation av konvention mellan Sverige och Schweiz rörande socialförsäkring.

§ 12

Anmäldes, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillstälts kammaren, nämligen

nr 75, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete,

nr 76, angående försäljning av vissa kronoegendomar, och

nr 79, med förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 30 maj 1952 (nr 325) med särskilda bestämmelser om in- och upplåning vid centralkassa för jordbrukskredit.

Dessa propositioner bordlades.

§ 13

Anmäldes, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats en motion, nr 491, av herrar *Dickson* och *Staxäng*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 60, angående anslag till förvärv av aktierna i Törefors Aktiebolag, m. m.

Denna motion bordlades.

§ 14

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 14.27.

In fidem
Gunnar Britth

Tisdagen den 22 februari

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollen för den 15 och den 16 innevarande februari.

§ 2

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionen nr 75, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndsvång för byggnadsarbete;

till jordbruksutskottet propositionen nr 76, angående försäljning av vissa kronoegendomar; samt

till bankoutskottet propositionen nr 79, med förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 30 maj 1952 (nr 325) med särskilda bestämmelser om in- och upplåning vid centralkassa för jordbrukskredit.

§ 3

Föredrogs och remitterades till statsutskottet den på bordet liggande motionen nr 491 av herrar *Dickson* och *Staxäng*.

§ 4

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 2, 18, 22 och 30—32, bevillningsutskottets betänkanden nr 7 och 8, bankoutskottets utlåtande nr 3, första lagutskottets utlåtande nr 13, andra lagutskottets utlåtanden nr 3—6, tredje lagutskottets utlåtande nr 4 samt allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 1.

§ 5

Föredrogs den av herr *Hjalmarson* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet i anledning av utredningen om en allmän sänkning av den statliga inkomstskatten för fysiska personer.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 6

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att bevillningsutskottets betänkande nr 7 skulle uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista samt statsutskottets utlåtande nr 22 närmast efter samma utskotts utlåtande nr 30.

§ 7

Till bordläggning anmäldes statsutskottets utlåtanden:

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1955/56 under statens allmänna fastighetsfond m. m., i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde; och

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1955/56 under försvarets fonder m. m.

§ 8

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 82, till styrelsen för riksdagsbiblio-

teket angående verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning m. m.

§ 9

Anmälades, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren, nämligen

nr 77, angående ersättning till vissa beställningshavare i reserven m. fl. för minskning i avlöningsförmåner till följd av beslut vid 1940 års lagtima riksdag,

nr 78, angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m.,

nr 80, angående ändring av vissa postavgifter och

nr 81, med förslag till lag om proportionellt valsätt vid val inom lands-ting, kommunalfullmäktige m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 10

Anmälades följande till herr talman-
nen under sammanträdet avlämnade
motioner, nämligen

i anledning av Kungl. Maj:ts propo-
sition, nr 59, med förslag till lag om
ändring i kommunalskattelagen den 28
september 1928 (nr 370), m. m., motio-
nerna:

nr 492 av herr *Hjalmarson m. fl.*,

nr 493 av herr *Lindberg* och fröken
Vinge,

nr 494 av herr *Christenson* i Malmö,

nr 495 av herr *Dickson* och

nr 496 av herr *Ohlin m. fl.*; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts propo-
sition, nr 63, angående tillämpning av
polislönereglementet på vissa polismän
i Göteborgs stads polisdistrikt m. m.,
motionen nr 497 av herrar *Königson*
och *Larsson* i Stockholm.

Dessa motioner bordlades.

§ 11

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 16.05.

In fidem
Gunnar Britth

Onsdagen den 23 februari

Kl. 14.00

§ 1

Herr talmanen meddelade, att fru
Nilsson, som vid kammarens samman-
träde den 15 februari med läkarintyg
styrkt sig tills vidare vara hindrad att
deltaga i riksdagsgörömlen, under går-
dagen åter intagit sin plats i kammaren.

§ 2

Föredrogos var för sig följande
Kungl. Maj:ts å bordet liggande propo-
sitioner; och remitterades därvid

till statsutskottet proposition nr 77,
angående ersättning till vissa beställ-

ningshavare i reserven m. fl. för minsk-
ning i avlöningsförmåner till följd av
beslut vid 1940 års lagtima riksdag;

till jordbruksutskottet propositionen
nr 78, angående bemyndigande att för-
sälja viss kronan tillhörig fast egen-
dom, m. m.;

till bevillningsutskottet propositionen
nr 80, angående ändring av vissa post-
avgifter; samt

till konstitutionsutskottet propo-
sitionen nr 81, med förslag till lag om pro-
portionellt valsätt vid val inom lands-
ting, kommunalfullmäktige m. m.

Hovrätterna: Avlöningar

§ 3

Föredrogos var efter annan följande på kammarens bord vilande motioner; och hänvisades därvid

till bevillningsutskottet motionerna nr 492 av herr *Hjalmarson m. fl.*, nr 493 av herr *Lindberg* och fröken *Vinge*,

nr 494 av herr *Christenson* i Malmö, nr 495 av herr *Dickson* och nr 496 av herr *Ohlin m. fl.*; samt till statsutskottet motionen nr 497 av herrar *Königson* och *Larsson* i Stockholm.

§ 4

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 33 och 34.

§ 5

Föredrogos vart efter annat:

bevillningsutskottets betänkande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 26 februari 1954 (nr 73) angående tillverkning av brännvin, m. m.; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 11 § lagen den 10 maj 1929 (nr 77) om trafikförsäkring å motorfordon, dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag i anledning av Sveriges anslutning till de internationella fördragen angående godsbefordran å järnväg samt angående befordran å järnväg av resande och resgods; och

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 116 § lagen den 8 april 1927 (nr 77) om försäkringsavtal och till förordning angående ändrad lydelse av 12 § förordningen den

6 juni 1941 (nr 416) om arvsskatt och gåvoskatt.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkande och utlåtanden hemställt.

§ 6

Utgifter under riksstatens andra huvudtitel

Föredrogos statsutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1955/56 under andra huvudtiteln, avseende anslagen inom justitiedepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner m. m.

Punkterna 1—12

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 13***Hovrätterna: Avlöningar**

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under andra huvudtiteln (punkt 16, s. 22—53) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidta de ändringar i hovrätternas personalförteckning, som föreslagits av departementschefen, dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för hovrätterna, att tillämpas under budgetåret 1955/56, dels ock till Hovrätterna: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 6 406 000 kronor.

Kungl. Maj:ts förslag innebar bl. a., att kvalificerade administrativa tjänster skulle tillföras hovrätterna. Vid Svea hovrätt skulle enligt förslaget den administrativa verksamheten organiseras inom en särskild byrå och chefen för denna byrå placeras i Ca 37.

I samband med Kungl. Maj:ts föresvarande förslag hade utskottet behandlat några motioner.

Hovrätterna: Avlöningar

Utskottet hemställde,

I. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 327 och II: 421 ävensom motionen II: 420 i vad den avsåge löneställningen för vissa hovrättssekreterare

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i hovrätternas personalförteckning, vilka angivits i statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden för den 4 januari 1955;

b) fastställa i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för hovrätterna, att tillämpas under budgetåret 1955/56;

c) till *Hovrätterna: Avlöningar* för budgetåret 1955/56 anvisa ett förslagsanslag av 6 406 000 kronor;

II. att motionen II: 420, till den del den icke behandlats under I, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade vid punkten avgivits av herrar *Näsgård, Leander*, fröken *Andersson*, herrar *Sundelin, Thun, Ivar Nilzon, Bergström, Lindholm, Rubbestad, Svensson* i Ljungskile, *Pettersson* i Degerfors, *Birke* och *Onsjö*, vilka ansett att utskottet bort föreslå att den administrativa chefstjänstemannen i Svea hovrätt skulle placeras såsom byrådirektör i lönegrad Ca 33 samt att därför utskottet bort under I. hemställa, att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 327 och II: 421 ävensom motionen II: 420 i vad den avsåge löneställningen för vissa hovrättssekreterare

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i hovrätternas personalförteckning, som angivits i statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden för den 4 januari 1955, dock med den jämkning som påkallades av vad reservanterna anfört rörande nämnda byrådirektörstjänst i Svea hovrätt;

b) fastställa i reservationen intagen avlöningsstat för hovrätterna, att tillämpas under budgetåret 1955/56;

c) till *Hovrätterna: Avlöningar* för budgetåret 1955/56 anvisa ett förslagsanslag av 6 403 000 kronor.

Punkten föredrogs; och anförde därvid

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! På den punkt som nu föredragits till behandling förordas av departementschefen en viss omorganisation av den administrativa tjänsten inom respektive hovrätter.

Inom utskottet råder inga som helst delade meningar om det ändamålsenliga i det förslag som departementschefen har framlagt. Vi är alla eniga om att det ur alla synpunkter är lämpligt, att de administrativa frågorna handläggs på det sätt som departementschefen föreslagit. Det bör ju vara ganska naturligt att man eftersträvar att avlasta presidenterna vissa rent administrativa arbetsuppgifter, som kan handläggas av lägre personal och som i övriga verk regelmässigt handläggs av lägre personal. Det lär väl inte finnas något verk där exempelvis generaldirektören har handlagt spörsmål av samma art som presidenten i hovrätterna.

Om vi nu är fullt ense beträffande organisationsfrågan råder det däremot delade meningar om vilken lönegrads-placering som kan anses vara den lämpligaste i detta fall. Då dessa frågor behandlades inom statsutskottet delades handläggningen upp på det sättet, att statsutskottets tredje avdelning tog ställning till organisationsfrågan under det att lönegradsfrågan prövades av statsutskottets femte avdelning. Vid den prövning som statsutskottets femte avdelning verkställt har man kommit till det resultatet, att man icke kan biträda departementschefens förslag om att inrätta en byråchefstjänst i Svea hovrätt. Nu finns det ju inga bestämda regler för när en byråchefstjänst skall inrättas. Däremot har vi en praxis som går ut på att arbetsuppgifterna skall vara bestämmande, och med utgångspunkt

Hovrätterna: Avlöningar

från denna har man fått en viss huvudlinje som man följt.

Man kan säga att byråchefstjänster inrättas på två olika avsnitt. Det ena är då tjänstemannen är chef för en organisation, som är så pass stor att den i sig inrymmer flera sektioner som leds av kvalificerade tjänstemän. Detta är den ordinarie typen av en byrå. I regel sitter som chefer på dessa sektioner tjänstemän i 29 lönegraden, men det är icke ovanligt med tjänstemän i 31 lönegraden. Jag nämner dessa lönegrader därför att de i någon mån ger en bild av vilka krav man har rätt att ställa på en tjänsteman som skall upphöjas till byråchef. Den andra kategorien som regelmässigt hänförs till byråchefsggruppen är tjänstemän som har mycket högt kvalificerade arbetsuppgifter men inte har någon byrå i vedertagen betydelse.

Vid ett studium av handlingarna i detta ärende — jag hänvisar till organisationsnämndens utredning, till propositionen och till utskottets utlåtande — har jag icke kunnat finna att hovrättssekreteraren i Svea hovrätt kommer att få arbetsuppgifter, som är av den art att man fördenskull kan hänföra honom till byråchefsskiktet. I såväl organisationsnämndens utredning som i propositionen används i betydande utsträckning det allmänna talesättet »högt kvalificerade arbetsuppgifter», men någon närmare precisering av dessa har jag icke kunnat finna. Det har dock nämnts vissa uppgifter som skulle motivera en uppflyttning.

Dit hör exempelvis att han skall vara föredragande i presidentkollegiet. Nu är det ju så, att en mycket högt kvalificerad föredragande regelmässigt står i 29 lönegraden, alltså väsentligt under byråchefsggraden, som är den 37. Om jag ser på föredragande i övrigt, som finns i affärsverken och övriga verk, finner jag att det inte är ovanligt att tjänstemän i 27 och jämväl 25 lönegra-

den förekommer som föredragande i ganska kvalificerade frågor.

Om jag vidare ser på de arbetsuppgifter som överförts från presidenten till hovrättssekreteraren har jag av den redovisning som förekommit icke kunnat finna att någon av dessa arbetsuppgifter reser sig högre än de som regelmässigt förekommer för byråsekreterargruppen.

Det är dessa synpunkter som har gjort att man vid prövningen av detta ärende inte har velat medverka till inrättande av en byråchefstjänst.

Om man ser litet grand på de olika remissmyndigheternas yttranden finner man det märkliga förhållandet, att om jag inte minns alltför mycket fel bara Svea hovrätt har tillstyrkt inrättande av byråchefstjänst, under det att övriga remissinstanser har avstyrkt. Lönenämnden och statskontoret har förordat en oförändrad löneställning för hovrättssekreterarna, nämligen 31 lönegraden i Svea hovrätt och 29 lönegraden i övriga hovrätter. Riksräkenskapsverket har förordat en höjning till 33 lönegraden i Svea hovrätt och 31 lönegraden vid övriga hovrätter.

Då vi inom statens lönenämnd detaljgranskade organisationsnämndens förslag kunde vi icke finna några skäl som kunde föranleda ett tillstyrkande av någon som helst ändring av tidigare gällande lönesättning. I den prövningen byggde vi uteslutande på vilka arbetsuppgifter som åvilar dessa tjänstemän.

Nu har vi inom statsutskottet försökt att åstadkomma en kompromisslösning från femte avdelningens sida. Vi har förordat bifall till riksräkenskapsverkets förslag om 33 lönegraden i Svea hovrätt och 31 lönegraden i övriga hovrätter. Vi har gjort det med hänsyn till de speciella förhållanden som råder på detta område. Det betyder inte att vi regelmässigt är beredda att för dessa arbetsuppgifter tillstyrka så hög lönegrad. Ty om man ser på de tjänstemän som är placerade i 33 lönegraden i öv-

Hovrätterna: Avlöningar

rigt ute i statsförvaltningen skall man finna att de är mycket högt kvalificerade tjänstemän. Om man går exempelvis till affärsverken, där vi har ett betydande antal tjänstemän i 33 lönegraden eller i Cp 10 på löneplan 2, så skall man finna att där finns åtskilliga som har väsentligt mera kvalificerade arbetsuppgifter än dem som det här är fråga om, och likadant är förhållandet vid de statliga verken i övrigt. Alltså, 33 lönegraden innebär en mycket hög tjänst i statsförvaltningen. Därför trodde vi, när vi gjorde detta enligt vår mening mycket flotta erbjudande, att det skulle gå att samla statsutskottet. Tyvärr har det inte gått. Man har på något förunderligt sätt fått för sig att organisationsförändringen inte skulle kunna genomföras med full kraft om man icke skulle få en byråchef. Nu tror jag inte det, ty den redovisning av arbetsuppgifterna som vi hittills har fått säger mig, att det bör gå att få en mycket kvalificerad kraft för 33 lönegraden.

Men det är också en annan sak som man bör beakta i detta sammanhang, nämligen de konsekvenser som ett bifall till utskottets förslag skulle medföra.

För det första kommer givetvis folk i allmänhet ute i förvaltningen med motsvarande arbetsuppgifter att känna sig missgynnade om icke de också får en byråchefstjänst; och hur skall det bli i de övriga hovrätterna? Om jag rätt har fattat den beskrivning av arbetsuppgifterna som förekommer såväl i organisationsnämndens förslag som i propositionen skulle den huvudsakliga skillnaden mellan arbetsuppgifterna för dessa befattningshavare vid de olika hovrätterna bestå i dels att Svea hovrätt är väsentligt större än övriga hovrätter och att det följaktligen där blir fler tjänstemän, vilkas ärenden vederbörande måste handlägga, dels att hovrättssekreteraren där skall vara föredragande i presidentkollegiet. Men som

2 — *Andra kammarens protokoll 1955. Nr 6*

jag tidigare nämnde betraktas föredragande i 29 lönegraden såsom högt kvalificerade föredragande inom statsförvaltningen i övrigt, och då frågar jag mig om det verkligen kan vara rimligt att ha sex lönegraders skillnad mellan tjänstemän vilkas arbetsuppgifter skiljer sig i så ringa grad som här är fallet. Skall hovrättssekreteraren i Svea hovrätt placeras i byråchefsggraden, då bör som en konsekvens därav övriga hovrättssekreterare placeras i 33 lönegraden för att man skall få någon paritet i lönehänseende med hänsyn till deras arbetsuppgifter. Det är såvitt jag kan förstå den första konsekvensen som anmäler sig som en följd av utskottets förslag.

Sedan finns det ytterligare ting, herr talman, som talar för att det kan vara klokt att inte nu gå längre än till 33 lönegraden. I sista stycket på s. 50 i statsverkspropositionen nämns, att de utredningar som bedrivs vid hovrätterna ännu inte är definitivt slutförda. Det gäller framför allt biträdespersonalen. Alltså, det beslut som i dag fattas kan inte anses vara ett definitivt beslut, utan vi får väl upp frågan till ny prövning när vissa i statsverkspropositionen nämnda ting slutgiltigt har utretts. Under sådana förhållanden borde klokheten bjuda att vi i dag inte går längre än vad reservationen förordar.

Herr talman! Med stöd av det anförda hemställer jag om bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen nr 1.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Kammarens ärade ledamöter har säkert, när de sett efter vilka som står med sina namn under utskottsutlåtandet och jämväl läst namnen på dem som står för reservationen, funnit, att åsikterna här brutit sig igenom partigränserna. Det kanske är skäl att först och främst notera detta.

Herr Lindholm, som nyss talade för reservanternas, erinrade om att vi i

Hovrätterna: Avlöningar

fråga om detta reformförslag nog var överens därom, att en del torde kunna vinnas här. Bakom detta ligger tanken att man genom tillsättande av särskilda tjänstemän skall kunna frigöra hovrättspresidenterna från vissa administrativa arbetsuppgifter, varigenom de skulle få mera tid för dömande uppgifter. När det emellertid gäller hur det i praktiken skall vara möjligt att få denna reform att verka som man tänkt sig, spelar nog, i synnerhet enligt den mening som omfattas av oss som står för utskottets förslag, frågan var dessa tjänster i lönehänseende kan bli placerade en stor roll. Herr Lindholm gick igenom de bedömningsgrunder som tillämpas exempelvis inom lönenämnden och betecknade dem som praxis. Jag skulle vilja uppfatta det som en beskrivning av den schablon eller mall som där används för att komma fram till i vilken lönegrad en tjänst skall placeras.

Det nu föreliggande förslaget har ju ursprungligen framlagts av organisationsnämnden. Denna nämnd har i motsats till lönenämnden på ort och ställe studerat förhållandena i hovrätterna, inte minst i Svea hovrätt, och genom dessa långvariga studier kommit fram till detta förslag.

Förslaget har också passerat civildepartementet, och på s. 16 i utskottsutlåtandet redovisas vad som anförts från civildepartementets sida:

»Frågan om löneställningen för de administrativa chefstjänstemännen vid hovrätterna har i propositionen nr 1 upptagits till behandling jämväl av chefen för civildepartementet. Denne har (bilaga 2) under Utgifter å driftbudgeten, För flera huvudtitlar gemensamma frågor, till statsrådsprotokollet över civilärenden för den 4 januari 1955 såvitt nu är i fråga anført följande.

'Motiven för förslaget om inrättande vid Svea hovrätt av en byråchefstjänst i lönegrad Ca 37 och vid övriga hovrätter av byrådirektörstjänster i lönegrad

Ca 31 torde i senare sammanhang redovisas av chefen för justitiedepartementet. Jag vill här endast understryka vikten av att den omfattande och kostnadskrävande domstolsorganisationen tillföres administrativ och kameral sakkunskap, som skall kunna ägna särskild uppmärksamhet åt rationaliseringsfrågor. Med den centrala plats, som Svea hovrätt av ålder intager i hovrättsorganisationen, har det syntts naturligt, att den administrativa verksamheten vid denna hovrätt organiseras inom en byrå, som även kan tillhandagå vid beredandet av frågor av gemensamt intresse för samtliga hovrätter. Ur dessa synpunkter har jag funnit det motiverat att för ändamålet inrättas en byråchefstjänst vid nämnda hovrätt.»

För att inte någon skall dra felaktiga slutsatser av detta är det kanske anledning att erinra om att det var den förutvarande civilministern som gjorde detta uttalande.

Här åberopas också vad remissinstanserna sagt. Vi som står för majoritetsutlåtandet har nog den uppfattningen, att det föreligger en viss skiljaktighet mellan exempelvis lönenämnden å ena sidan och riksräkenskapsverket och statskontoret å den andra. När det gäller de två sistnämnda har vi nog intryck av att de i själva verket inte är särskilt angelägna om att få denna reform. Men om de, som herr Lindholm deklarerat, är angelägna om att få reformen genomförd, då kanske man får lov att se på det något annorlunda. Vi som står för utskottsutlåtandet har då kommit till den slutsatsen, att organisationsnämnden för det första inom sig bör inrymma något av den sakkunskap, som erfordras för att bedöma vilken lönegrad vederbörande skall placeras i. Dessutom anser vi nog att vad som anförts, trots att det underkänts av herr Lindholm, från departementschefens sida är en komplettering av vad organisationsnämnden har framhållit. Vi vet också att det i praktiken skall

Hovrätterna: Avlöningar

arbetas så, att hovrättspresidentens administrativa ärenden — vi håller oss nu i främsta rummet till hovrättspresidenten i Svea hovrätt — skall delegeras över till vederbörande. Följaktligen skall hovrättspresidenten egentligen stå för ansvaret, men det skall kunna delegeras över på en för handhavande av sådana frågor kvalificerad kraft. Det är väl där vi har den springande punkten. Om nu hovrättspresidenten inte får denna kvalificerade kraft, vågar han helt enkelt inte delegera över ärenden i den omfattning att vi skulle få något värde av denna reform. Där kommer vi in på en bedömningsfråga. Herr Lindholm säger att han inte tror att den risken föreligger, och vi som står för utskottsmajoriteten tror att den risken är uppenbar. Den är enligt vår mening så pass uppenbar, att vi i diskussionen kring detta har låtit förstå att det måhända är bättre att inte alls ta detta förslag än att ta den kompromiss som här bjudits av reservanterna.

Jag vill sålunda under hänvisning till vad jag nu har anfört ställa det yrkandet, herr talman, att vi här ansluter oss till vad utskottsmajoriteten har föreslagit.

Herr LINDHOLM (s) kort genmäle:

Herr talman! Det var ett par yttanden av herr Åkerström som föranledde mig att begära ordet. Han säger att det är skiljaktigheter emellan de olika remissinstanserna, eftersom vissa remissinstanser inte vill saken. Jag har inte varit med på mer än ett ställe, nämligen statens lönenämnd, där man prövat detta. Jag vågar försäkra kammarens ledamöter att vi vid den prövningen uteslutande har utgått från de arbetsuppgifter, som skall åvila tjänstemannen, och vid bedömningen av dessa arbetsuppgifter har vi gjort en jämförelse med arbetsuppgifter som åvilar tjänstemän i motsvarande lönegrad i statsförvaltningen i övrigt. Detta är, vågar jag säga, lönenämndens dagliga jobb, så

man har viss vana vid den saken. Vid denna prövning har vi kommit fram till att det icke förelåg skäl till någon förändring i lönesättningen. Det bud som ges här är faktiskt en höjning av det bud, som jag och vice ordföranden i statsutskottets femte avdelning vid en detaljgranskning har funnit sakligt motiverad.

Sedan säger herr Åkerström att det nu är fråga om att delegera vissa ting till denne tjänsteman. Ja, men det är dock sådana ting som regelmässigt förekommer hos lägre tjänstemän i förvaltningen i övrigt, och varför skulle man inte i hovrätten liksom i andra verk kunna låta underordnade tjänstemän attestera räkningar, göra utanordningar och andra smärre saker, som regelmässigt förekommer hos tjänstemän i 29 lönegraden och i vissa fall i lägre lönegrader?

Herr ÅKERSTRÖM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag gjorde ju i mitt anförande åtskillnad mellan å ena sidan statskontoret och riksräkenskapsverket och å andra sidan lönenämnden och utgick ifrån att vi hade anledning att uppfatta de förstnämnda såsom representanter för den uppfattningen att man knappast ville saken.

Jag skulle endast här till det andra av herr Lindholm anförda vilja säga, att vi har att räkna med att det skall upprättas en instruktion för vederbörande byråchef och att den instruktionen väl kommer att utformas och upprättas av Kungl. Maj:t, och vi kanske till sist säger oss att det är först där efter vi får klarhet i det som hitills ingen annan än organisationsnämnden och Kungl. Maj:t har ansett sig kunna bedöma.

Herr LINDHOLM (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Åkerströms senaste uppgift bara styrker det uttalande jag gjorde i slutet av mitt anförande, då jag sade att vi skall avvakta utveck-

Hovrätterna: Avlöningar

lingen på detta område, ty man bör väl ändå ha instruktionen klar innan man tar ställning till lönesättningen för en tjänst.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **ZETTERBERG**:

Herr talman! Först har jag anledning att uttala min tacksamhet över statsutskottets utlåtande angående andra huvudtiteln. Utskottet har tillstyrkt regeringens förslag på samtliga här föreliggande punkter, och reservationsvis har det framförts motförslag bara i två detaljfrågor. Jag behöver alltså endast uppehålla mig vid dem, i den mån de kommer upp till diskussion. I båda fallen rör det sig om lönegradsplaceringar, och man kan därför säga att det rör sig om detaljfrågor, men tar man hänsyn till tjänsternas karaktär, måste de sägas vara betydelsefulla frågor.

Den punkt som här har diskuterats gäller lönegradsplaceringen för den administrativa chefstjänsten i Svea hovrätt. Herr Lindholm, som har fört reservanternas talan, började med att säga, att utskottet är ense med regeringen om att den föreslagna omorganisationen av domstolsväsendets administration är riktigt och lämpligt upplagd. Utskottet var också ense med regeringen om angelägenheten av att de administrativa göromålen avlastas från presidenten och de övriga domarna. Jag är tacksam för dessa deklARATIONER, ty genom dem har vi fått en gemensam utgångspunkt.

Jag anser emellertid att herr Lindholm har dragit felaktiga slutsatser, trots att utgångspunkten var riktig, och när jag har lyssnat till hans anföranden har jag förstått vad det beror på. Herr Lindholm, som är en framstående löneexpert och har kännedom om hela den väldiga statsförvaltningen, har gjort jämförelser med verk i allmänhet, och han nämnde särskilt de affärsdrivande verken. Det är, förstärkt jag, på grund av denna jämförelse som han och reser-

vanterna i övrigt har kommit till en felaktig uppfattning om hur denna tjänst bör placeras.

Svea hovrätt har mellan 100 och 150 befattningshavare, och det finns bortåt ett hundratal underlydande domsagor. Sammanlagt skall hovrätten ta hand om cirka 600 befattningshavare i administrativt hänseende. När man jämför med andra ämbetsverk som har stor personal och många underlydande instanser, måste man ta hänsyn till att de ämbetsverk som är jämförbara med Svea hovrätt har en hel rad administrativt utbildade och högt kvalificerade krafter i höga lönegrader; där finns först en generaldirektör, och kanske även en överdirektör, förutom en rad byråchefer och andra tjänstemän som ägnar sig åt olika administrativa sysslor. Det blir ett helt annat slags organisation än i domstolsväsendet. De högt kvalificerade ämbetsmännen inom domstolsväsendet har andra uppgifter; de är domare och bör få ägna sig åt dömande verksamhet.

Detta gäller inte minst om presidenterna för hovrätterna. Vad särskilt Svea hovrätt angår, är det känt att presidentämbetet där sedan gammalt har betraktats som landets förnämsta domarämbete och alltid har besatts med utomordentligt framstående domarkrafter. Men vad går presidentens arbete ut på? Tyvärr har han inte möjlighet att annat än i mycket obetydlig utsträckning sitta som ordförande vid behandling av stora och viktiga mål, såsom han borde göra. En av de många berömda presidenterna i Svea hovrätt, Lindhagen, som tidigare var ordförande i arbetsdomstolen, kom en gång till mig för att tala om sina administrativa problem, och då undslapp honom följande: »När jag kom över från arbetsdomstolen till Svea hovrätt, hoppades jag få återta den dömande verksamhet som jag ägnade mig åt i min ungdom, men hur har det gått för mig? Jag får aldrig någonsin tid att döma.»

Hovrätterna: Avlöningar

Ett mycket viktigt drag i den nu föreslagna omorganisationen går ut på att rätta till sådana missförhållanden. En av huvudtankarna är just att man skall försöka befria domarna och i främsta rummet den högst kvalificerade domaren, presidenten, från en mängd administrativa uppgifter. Naturligtvis kan presidenten såsom ansvarig verkschef inte låta bli att ägna sig åt vissa administrativa frågor. Han måste först och främst bära huvudansvaret för utarbetande av remisser, som utgör en viktig del av hovrättens arbete, och han kan givetvis inte komma ifrån att såsom verkschef hålla en allmän uppsikt över den administrativa verksamheten och avgöra de viktigaste ärendena — men i så stor utsträckning som möjligt bör det administrativa arbetet delegeras från presidenten till en skicklig och administrativt utbildad kraft. Denna administrativa chefstjänst måste alltså få en sådan karaktär, att den kan besättas med en person som i största möjliga utsträckning kan arbeta och besluta självständigt.

Om man ser saken på det viset, behöver jag kanske inte uppta kammarens tid med att i detalj gå igenom alla de arbetsuppgifter det här gäller. Det är personal- och kameralfrågor och för domstolsväsendet gemensamma uppgifter beträffande hela den stora personal på omkring 600 personer som jag har talat om. Ingenstans i hovrätten eller i de underlydande domsagorna finns någon likvärdig administrativ tjänst. Allt som allt är detta en mycket besvärlig och maktpåliggande syssla. Den är det redan nu, trots att presidenten är tvungen att hålla sin hand över det hela, det kan jag berätta av egen erfarenhet. När jag var fiskal i hovrätten, hade jag till uppgift vid några tillfällen att vikariera för hovrättssekreteraren, och jag vill vitsorda att det är en mycket arbetstyngd och krävande tjänst. Om den nu föreslagna omorganisationen genomföres, är det ju dessutom avsett att be-

tydande delar av det arbete, som ankommer på presidenten, skall överlämnas till denne tjänsteman.

Var får man då kandidater till en sådan tjänst? Det blir, hoppades jag, från administrativa ämbetsverk i Stockholm, varifrån man skulle kunna få skickliga och administrativt utbildade tjänstemän att söka denna plats. Men en så duktig kraft, som det här uppenbarligen måste bli fråga om, har möjlighet att avancera i sitt eget eller andra verk till byråchef. Kan man inte i hela hovrättsorganisationen erbjuda en enda sådan tjänst, kommer man inte att till denna organisation få någon sådan kraft. Man måste komma ihåg, att man härvidlag bör se domstolsorganisationen som en enhet — det gäller här hela domstolsväsendet — och att det däriinom måste finnas åtminstone en sådan högre befattning för att möjliggöra en tillfredsställande rekrytering. I annat fall blir allt i väsentlig utsträckning som nu. Presidenten kan då inte ta på sitt ansvar att lämna uppgifterna ifrån sig, och det föreligger risk för att en väsentlig del av vad som är avsett med denna omorganisation — som dock alla är ense om — blir förfelad. Det kommer att uppstå nackdelar först och främst för Svea hovrätt men även för de andra hovrätterna, som — det måste man alltid tänka på — har ett inbördes samband. Det blir nackdelar även för justitiedepartementet. Här föreligger nämligen det unika förhållandet, att det inte finns ett centralt ämbetsverk med administrativt utbildad personal, som Kungl. Maj:t kan ha att lita till, utan det finns sex hovrätter, som kanske kommer med olika uppgifter om samma sak, och där det inte finns en enda administrativ tjänsteman i byråchefsgraden.

Det talas om att man bör ekonomisera och rationalisera i förvaltningen. En erfarenhet är emellertid, att det inte räcker med goda förslag och ändamålsenliga organisationsformer, om man inte

Hovrätterna: Avlöningar

har sådana personella resurser att de kan föras ut i verkligheten. Det gäller inte minst i fråga om sådana besparings- och moderniseringsanordningar som ständigt är aktuella. Ett stort problem som snart kommer upp inom domstolsväsendet är t. ex. förstatligandet av alla rådhusrätterna och frågan om att inlemma hela denna stora organisation under hovrätterna.

Jag vill till slut understryka riktigheten av vad herr Akerström har framhållit. Om man skulle följa reservanternas förslag, ger man ett allvarligt grundskott åt hela det organisationsförslag, som dock alla är ense om att främja. Resultatet av reservanternas förslag blir egentligen, att man ger en löneförhöjning åt en mindre kvalificerad kraft och ingenting annat. Presidenten måste fortfarande ägna sig nästan uteslutande åt andra uppgifter än den dömande verksamheten, och hela den tillämnade organisationen förlorar i styrka.

Herr LINDHOLM (s) kort genmäle:

Herr talman! Justitieministern sade att jag för min personliga del dragit felaktiga slutsatser av det resonemang som jag förde. Det skulle enligt justitieministerns mening vara fel att här göra en jämförelse med vad som förekommer i övriga verk.

Jag vill då erinra om att det här uteslutande är fråga om de rent administrativa arbetsuppgifter, som skulle åvila denne tjänsteman. Arbetsuppgifter av exakt samma art förekommer överallt i förvaltningen. Kan det då vara så felaktigt, när man skall bedöma denna tjänst, att undersöka vilken lönegradsplacering som förekommer för övriga i förhållande till den som här föreslås? Om man därvid regelmässigt finner att den ligger väsentligt under med hänsyn till arbetsuppgifterna, förefaller det mig åtminstone vara logiskt riktigt att komma till en lönegrad, som ligger något så när

i paritet med den som tillämpas för andra tjänstemän med i huvudsak samma arbetsuppgifter som dem som skall åvila denne tjänsteman. Ty det måste, herr statsråd, vara arbetsuppgifterna och ingenting annat än arbetsuppgifterna som blir bestämmande för den lön som skall utgå!

Det är klart att man kan beskriva Svea hovrätt på det sätt som justitieministern gjort här, och det gör naturligtvis också ett starkt intryck. Men jag vill då erinra om att om inte jag läst handlingarna alltför felaktigt, skall den dömande personalen alltjämt såsom hittills sortera under presidenten, och om man skalar bort den dömande personalen blir väl ändå arbetsuppgifterna något annorlunda än vad de förefaller vara vid ett resonemang av denna art.

Sedan måste jag ställa den frågan: Varför kan man inte, när man handlägger lönefrågor, utgå från samma slags administrativa tjänster som man har i förvaltningen i övrigt? Jag tycker det är en riktig och i längden hållbar grundval man står på, om man har en dylik bedömning för lönesättningen.

Herr RUBBESTAD (bf):

Herr talman! Jag vill först gentemot justitieministern säga, att vi skall naturligtvis inte överskatta betydelsen av denna omläggning. De uppgifter som nu åvilar hovrättspresidenten i Svea hovrätt skall visserligen ändras så, att en del beslut skall kunna fattas av denna administrativa kraft i stället för att presidenten tidigare har gjort detta, men i stort sett kommer det att bli ungefär som det är. Det har sagts att hovrättspresidenten i Svea hovrätt skall lösgöras för dömande uppgifter. Det är då rätt underligt att det i instruktionen för presidenten inte är föreskrivet, att han skall vara ordförande på en division. Beträffande alla de andra hov-

Hovrätterna: Avlöningar

rätterna är det föreskrivet, att presidenten skall vara ordförande på en avdelning eller division. Men för Svea hovrätt gäller detta undantag från de för övriga hovrätter gällande reglerna. Presidenten i Svea hovrätt har rätt att deltaga i ärendena i den mån han har tid till det, men det är som sagt inte föreskrivet, att han är skyldig att sitta som ordförande på en division.

När vi vet, att det finns 8 divisioner i Svea hovrätt med 8 lagmän och 32 andra domare, så förstår vi, att det inte finns så stora möjligheter för presidenten att i någon större utsträckning kunna delta i den dömande verksamheten. Hans väsentliga uppgift kommer alltså att bli vad som hittills ålegat honom enligt den författning som utfärdades 1947, nr 960. Det har inte heller i denna proposition föreslagits någon ändring av presidentens arbetsuppgifter, utan de står alltså kvar, tills det framlägges ett annat förslag i detta avseende.

Vi skall alltså inte inbilla oss, att detta är någon stor och genomgripande reform. I själva verket har den tjänsteman, som benämnes hovrättssekreterare, hittills gjort i stort sett vad som skulle ankomma på denna nya administrativa kraft. Hovrättssekreteraren har varit föredragande inför presidenten i sådana ärenden. Det är i stort sett hela ändringen. När det nu talas om att det här skall vara en byrå, kan man fråga, vad denna byrå kommer att bestå av. Den kommer att bestå av denne person ensam. För övrigt är det precis samma uppsättning som tidigare. Det blir ingen utökning med någon arbetskraft utöver dem som redan finns, utan denne person kommer att heta byråchef och ensam utgöra en byrå i egen hög person. Detta visar ju, att en byråchefstjänst i en sådan där organisation är alldeles orimlig.

Det bör vara, som herr Lindholm här framhöll, en byrådirektörstjänst. Låt oss gärna gå med på att inneha-

varen skall placeras i 33:e lönegraden. Alla de sakkunniga remissinstanserna när det gäller lönefrågor har ansett, att 33:e lönegraden är det allra högsta, som bör ifrågakomma, och vi skall komma ihåg, att det får konsekvenser, om vi här går in för en högre löneställning.

Herr Lindholm har så klart och tydligt redogjort för hur det kommer att utveckla sig, därest man går in för en högre löneställning. Jag kan i allt väsentligt ansluta mig till hans uttalande.

Jag skulle vilja vädja till kammaren att gå in för att bifalla reservanternas förslag, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **ZETTERBERG:**

Herr talman! Jag skall endast be att få framföra några synpunkter med anledning av vad de två senaste ärade talarna anförde.

Herr Lindholm sade, att ifrågavarande administrativa tjänsteman bara skulle befatta sig med biträden och inte med rättsbildad personal. Det är felaktigt. Från den tid jag vikarierade på tjänsten har jag själv den erfarenheten, att vederbörande fick handlägga personal- och kameralärenden rörande domarpersonalen både innanför och utanför hovrätten. Tvärtemot vad herr Lindholm antagit är det så, att huvuddelen av denne tjänstemans uppgifter är att syssla med domarnas problem, och en relativt mindre del gäller biträdespersonalens problem. Men som jag förut har understrukit gäller ju frågan främst i vad mån han eller presidenten skall syssla med administrationsfrågorna.

Det är riktigt, som herr Rubbestad påpekade, att instruktionen för Svea hovrätt inte har gjort presidenten till ordförande på en avdelning. Detta har tyvärr inte varit möjligt, och man vet inte heller, hur det skall bli möjligt i

Hovrätterna: Avlöningar

fortsättningen trots alla strävanden att avlasta presidenten. Svea hovrätt är nämligen en så utomordentligt stor organisation. Den är ungefär tre gånger så stor som någon av de andra hovrätterna. Där kommer det därför alltid att finnas en mängd uppgifter som måste emkomma på presidenten. Man behöver emellertid inte vara orolig för att han icke, vem som än är president där, skall ägna sig åt att döma så mycket som hans tid tillåter, helst i stora och betydelsefulla mål. Jag anser också för min del, att det är en synnerligen viktig angelägenhet att skapa möjligheter för den främste domaren i den största hovrätten att ägna sig åt domargöromål så mycket som möjligt. Jag är också övertygad om att detta överensstämmer med den nuvarande presidentens liksom med hans företrädares önskemål.

Slutligen vill jag framhålla, att man ingalunda kan befara några konsekvenser för andra ämbetsverk av att placera ifrågavarande administrativa tjänsteman som byråchef av det enkla skälet, att domstolsväsendet, såsom jag förut framhållit, till sin uppbyggnad skiljer sig så fullständigt från vanliga ämbetsverk.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Efter justitieministerns sista anförande skulle jag ju kunna avstå från att yttra mig, då det var ett par yttranden av herr Lindholm och herr Rubbestad, som jag tänkt bemöta.

När herr Rubbestad utgår från att allt skall bli vid det gamla, spelar det ju ingen roll ur hans synpunkt vad denna befattning får för lönesättning. Men jag utgår ifrån att det skall bli en omorganisation som skall bli effektiv och att man skall få en skicklig tjänsteman, inte bara mycket skicklig administrativt sett utan även en tjänsteman som är inne i domstolsorganisationen, då vederbörande i så stor utsträckning

just skall ha med domarpersonal att göra. Man måste också få en tjänsteman som stannar på tjänsten. Kommer tjänsten i 33 lönegraden kan man kanske få en skicklig tjänsteman, men man måste då räkna med att det blir en passagetjänst, och därmed är den kontinuitet bruten, som jag tror det är oerhört viktigt att kunna bevara i detta fall.

Med dessa ord och tillägg ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Jag undrar om inte justitieministern litet väl hårdraget tolkade mig när jag talade om att domartjänsterna alltjämt skall sortera under presidenten. På det avsnittet blir det väl, såvitt jag kan förstå, inte någon större avlastning för presidenten i hans arbetsbörda, ty det blir fråga endast om att befria honom från enkla och smärre göromål. När vi i lönenämnden studerade dessa arbetsuppgifter kom vi faktiskt till det resultatet, att vi inte kunde finna någon uppgift som var av sådan kvalitet, att den i och för sig kunde motivera inrättande av en byråchefstjänst. Jag har inte heller i dag i denna kammardebatt och ej heller i utskottet kunnat finna, att man har anfört några sådana arbetsuppgifter. Om det skulle vara så, att det utöver vad som anförts i organisationsnämndens utredning skulle finnas arbetsuppgifter, som varit okända för mig — jag vill markera att jag byggt hela min bedömning av denna fråga på de uppgifter organisationsnämnden lämnat i sin utredning och det som stått till buds i den kungl. propositionen — och som är av den kvalitet att de kan hänföras till en byråchefs arbetsuppgifter, skall jag inte vidhålla mitt yrkande. Jag anser nämligen att rätt skall vara rätt, men å andra sidan håller jag när det gäller lönefrågor mycket starkt på att man

Hovrätterna: Avlöningar

inte skall behandla en tjänsteman på ett sätt och en annan på ett annat. Det är den huvudprincipen vi följer i statens lönenämnd, och det är därför vi anser oss kunna bedöma de administrativa uppgifterna i Svea hovrätt med utgångspunkt från den praxis, som utbildats inom övriga statliga verk.

Det har av flera talare i dag sagts, att det vore fråga om så och så kvalificerade arbetsuppgifter, men man har inte på något sätt preciserat vari dessa kvalificerade arbetsuppgifter består. Så länge det inte skett vidhåller jag, herr talman, mitt yrkande om bifall till reservation 1.

Herr ONSJÖ (bf):

Herr talman! Det torde vara ostridigt att hovrättspresidenterna, som givetvis är högt kvalificerade jurister, i alltför stor utsträckning får syssla med administrativa göromål och därför får för liten tid över för de juridiska uppgifterna. Det är givet att en sådan ordning är felaktig. Så långt är väl alla överens.

Emellertid har man nog givit denna fråga litet större proportioner än vad den rimligtvis bör ha ur juridiska synpunkter. Vad det här gäller är ju bara, om en tjänsteman skall placeras i 33 eller 37 lönegraden. Det kan visserligen i och för sig vara en ganska betydelsefull fråga, men den kan ju ändå inte ha någon avgörande betydelse för hela vårt rättsväsende. Så stor är den inte.

Som herr Lindholm redan framhållit är orsaken till att vi reserverar ställt oss tveksamma till förslaget om denna tjänsts inplacering i 37 lönegraden, att denna åtgärd skulle få vissa konsekvenser. Det är klart att en sådan inplacering inte spelar någon större roll statsfinansiellt sett, om man bara ser på denna enda speciella tjänst. Men vi kan inte komma ifrån att det kommer att göras jämförelser, och vi är också skyldiga att göra sådana jämförelser, när vi ändrar lönegraden i sådana fall som detta.

För min del anser jag, att den skillnad i lönehänseende mellan Svea hovrätt och övriga hovrätter, som ett bifall till förslaget skulle innebära, blir alldeles för stor. Detta bevisas också av det förhållandet, att det redan nu föreligger en motion om uppflyttning av tjänsterna vid övriga hovrätter. Den motionen har avstyrkts, men vi kan vara säkra på att den kommer igen nästa år, och under tiden kommer berörda tjänstemän att känna sig missgynnade.

Vidare är det klart att man även på andra områden kommer att göra jämförelser. Det är nästan omöjligt för en lekman att förstå sig på dessa spörsmål, men jag har t. ex. hört en person, som jag tror kan bedöma dessa saker mycket bra, jämföra här ifrågavarande tjänst med tjänsten som sekreterare vid Uppsala universitet. Jag vet inte om det är riktigt, men det har sagts mig att sistnämnda tjänst kräver en minst lika kvalificerad kraft som den vi här diskuterar, och ändå är den endast placerad i 33 lönegraden. Sådana jämförelser kommer som sagt att göras, och jag tycker därför att riksdagen bör gå försiktigt fram och inte inrätta byråchefstjänster så att säga på löpande band. När nu också de remissinstanser, som prövat dessa lönefrågor — lönenämnden, statskontoret och riksräkenskapsverket — gått på avslag, tycker jag inte att riksdagen här skall gå på det högsta budet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 1.

Herr ÅKERSTRÖM (s):

Herr talman! Då såväl den siste ärade talaren som herr Lindholm starkt understrukt att de nämnda remissinstanserna är de, som sitter inne med den verkliga sakkunskapen, insikten och förmågan att riktigt bedöma dessa frågor, vill jag till herrar Lindholm, Rubbestad och Onsjö — möjligen också några fler -- ställa den frågan: An-

Häradsrätterna: Ersättningar till nämndemän

ser ni att man på civildepartementet icke är kvalificerad att rätt bedöma, om vederbörande tjänsteman i Svea hovrätt skall placeras i 37 lönegraden och sålunda ha drygt 3 000 kronor mer i lön än de tjänstemän, som sitter i 33 lönegraden?

För övrigt är det väl så, att om reservanternas linje segrar i denna fråga, så blir säkert allting vid det gamla, vilket innebär att en mycket högre avlönad tjänsteman än en byråchef får syssla med de arbetsuppgifter, varom här är fråga, och det är ur statens synpunkt ännu mindre tillfredsställande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Lindholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 13:o) i utskottets utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 73 ja och 126 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Punkterna 14—16

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 17**Häradsrätterna: Ersättningar till nämndemän**

Efter föredragning av punkten yttrade

Herr PETERSON i Degerfors (s):

Herr talman! I den motion, som i denna punkt avstyrkes av statsutskottet, har jag tagit upp frågan om nämndemännens ersättning.

De flesta känner ju till att från och med den 1 juli 1953 erhåller nämndemännen vid häradsrätterna ett dag-arvode på 20 kronor. De som bor över fem kilometer från tingsstället erhåller dessutom traktamente, om tingsammansträdet plus resan pågår en viss tid. I den kungl. propositionen vid 1953 års riksdag, då arvodet på 20 kronor beslöts, framhöll departementschefen, att detta arvode — 20 kronor — inte förändrade karaktären i det förhållandet, att nämndemannauppdraget är ett förtroendeuppdrag. Frågan blir då var gränsen går för ett förtroendeuppdrag. Går den vid 20 kronor eller vid något annat belopp? Det torde i dag vara svårt att leta upp en enda arbetstagar-grupp här i landet, som inte ligger över 20 kronor per dag. För att få tag i någon sådan grupp måste man gå till folkpensionärer eller till icke förvärvsarbetande hemmafruar. Jag utgår ifrån att kammaren ger mig rätt då jag säger, att ett sådant underlag för en rekrytering av nämndemän i det långa loppet torde bli något ensidigt.

Utskottet säger i sitt utlåtande på sidan 25: »När principen att ersättning skulle utgå slutligen genomfördes, motiverades detta med att det tidigare systemet ofta förorsakat nämndemännen ekonomiska uppoffringar och medfört svårigheter att för uppdraget förvärva den i varje fall lämpligaste.»

Fångvårdsstyrelsen: Avlöningar

Med den utveckling som skett på löne-
marknaden sedan 1953 — med löne-
läget 1952 som bakgrund — torde det
inte kunna bestridas att även med det
arvode på 20 kronor, som nu utgår till
nämndemännen, rätt betydande ekono-
miska uppoffringar måste göras av dem
som får förtroendet att vara nämnde-
män och avstå från lön.

Utskottet säger vidare i utlåtandet,
att »några delade meningar knappast
kan råda om det otillfredsställande i
en ordning, som skulle leda till att
valet av nämndemän i realiteten be-
gränsades till dem som äger ekono-
miska förutsättningar att mottaga upp-
draget. Å andra sidan har den nu-
varande ordningen, som tillämpats se-
dan den 1 juli 1953, enligt utskottets
uppfattning gällt för kort tid för att
några generella slutsatser skulle kunna
dras rörande dess effekt på rekryte-
ringen.»

Man har också hänvisat till att i vissa
städer ligger ersättningen för nämnde-
mannauppgdraget lägre än vad som gäl-
ler för nämndemän vid häradsrätterna.
Det finns några fall då den ligger un-
der. Man säger vidare, att man inte är
övertygad om att några svårigheter har
yppats i av motionärerna antytt hän-
seende, alltså svårigheter att få en mer
allsidig rekrytering av nämndemännen.

Herr Johanson i Västervik och jag
har i vår motion föreslagit att nämnde-
mannaarvodet skulle utgå i form av
förlorad arbetsinkomst, maximerad till
35 kronor per dag. Att det inte upp-
stått »genomgående svårighet», som ut-
skottet säger, att få lämpliga nämnde-
män, motsäges dock av de uppgifter
som är lämnade av kommunförbunden.
Det finns en utredning som Landskom-
munernas förbund har gjort i frågan,
enligt vilken det visar sig att före den
1 juli 1953 var det 45,4 procent av
kommunerna som beviljade tillägg till
nämndemannaarvodet. Efter den 1 juli
1953 är det fortfarande 30,9 procent
av kommunerna som olagligen ger kom-

munala tilläggsarvoden till nämnde-
männen. Man måste betrakta det som
ett fullständigt ohållbart förhållande,
att kommunerna på detta sätt skall
handla olagligt — man har nämligen
inte rätt att ge sådant tillägg.

Av den utredning som Svenska stads-
förbundet gjort framgår, att av de 49
städer, som har rätt att betala nämnde-
mannaarvode, har 13 städer givit min-
dre, 4 har givit lika mycket som vid
häradsrätterna, medan inte mindre än
32 av dessa städer har givit mera än
20 kronor, ibland rätt betydande be-
lopp.

Jag har emellertid den uppfattningen,
att det knappast är någon mening med
att i detta läge yrka bifall till motio-
nen; jag tror inte det finns någon för-
utsättning för att lyckas med detta i
år. Däremot skulle jag vilja begagna
detta tillfälle att rikta en vädjan till
justitieministern att ha sin uppmärk-
samhet fäst på denna fråga. Skall vi
kunna tänka oss att få en nämnde-
mannakår, som är allsidigt rekryterad,
kan vi inte begära ut dess enskilda
medlemmar skall göra ekonomiska upp-
offringar för att kunna fullgöra detta
uppdrag. I förhoppning om att justitie-
ministern ser annorlunda på detta
spörsmål än vad statsutskottet gjort,
skall jag, herr talman, inte framställa
något yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hem-
ställen bifölls.

Punkterna 18—28

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 29***Fångvårdsstyrelsen: Avlöningar**

Kungl. Maj:t hade i statsverkproposi-
tionen under andra huvudtiteln (punkt
32, s. 91—116) föreslagit riksdagen att
dels godkänna av departementschefen
förordad personalförteckning för fång-
vårdsstyrelsen, dels fastställa av depar-
tementschefen föreslagen avlöningsstat

Fångvårdsstyrelsen: Avlöningar

för fångvårdsstyrelsen, att tillämpas under budgetåret 1955/56, dels ock till Fångvårdsstyrelsen: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 977 800 kronor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Göransson* och *Pettersson* (I: 217) och den andra inom andra kammaren av herr *Rimmerfors* (II: 253), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att utöver vad som föreslagits i statsverkspropositionen dels hos fångvårdsstyrelsen inrätta en byrådirektörstjänst i lönegrad Ca 31, dels anvisa medel för ytterligare en amanuensstjänst.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 217 och II: 253

a) godkänna i utskottets hemställda intagen personalförteckning för fångvårdsstyrelsen;

b) fastställa en av utskottet framlagd avlöningsstat för fångvårdsstyrelsen, att tillämpas under budgetåret 1955/56;

c) till Fångvårdsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1955/56 anvisa ett förslagsanslag av 977 800 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Ohlon*, *Boman*, *Malmberg* i Skövde, *Svensson* i Ljungskile, fröken *Elmén* och fröken *Ager*, vilka ansett att utskottet bort tillstyrka yrkandet i motionerna I: 217 och II: 253, att riksdagen måtte besluta att utöver vad som föreslagits i statsverkspropositionen inrätta en byrådirektörstjänst i lönegrad Ca 31, samt därför hemställa att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 217 och II: 253

a) godkänna den av Kungl. Maj:t föreslagna personalförteckningen för fångvårdsstyrelsen, dock med den jämkningen att antalet byrådirektörsbefattningar å ordinarie stat i lönegrad Ca 31 ökades från en till två;

b) fastställa i reservationen intagen

avlöningsstat för fångvårdsstyrelsen, att tillämpas under budgetåret 1955/56;

c) till Fångvårdsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1955/56 anvisa ett förslagsanslag av 999 800 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Fru **ERIKSSON** i Stockholm (s):

Herr talman! Till vad utskottet anfört om det tveksamma i att nu, såsom föreslagits i motionen, tillsätta en byrådirektör inom socialbyrån för att leda och samordna det arbete med kriminalvården i frihet, som utföres av de cirka 50 befattningshavarna inom skyddskonsulentverksamheten, skulle jag vilja lägga ännu en synpunkt. Motionärerna tar upp kravet på en byrådirektör från fångvårdens organisationskommitté. Departementschefen avisar förslaget och vill avvakta utvecklingen, innan han tar ställning till byråns uppdelning på sektioner. Utskottet har samma inställning som departementschefen men fogar därtill en mening om att en centralisering av skyddskonsulentverksamheten inte är önskvärd. Detta sista har jag en annan uppfattning om.

En central ledning av kriminalvården i frihet är nog i högsta grad nödvändig. Frågan är emellertid, om det är det mest lämpliga att den centraliseringen sker genom en byrådirektörstjänst. Kriminalvården i frihet är en synnerligen viktig sak, har man framhållit i propositionen, och även utskottet har ansett detta. Den är en framtidsuppgift av största mått, och det är väl då riktigt att den lägges på den mest kvalificerade befattningshavaren, alltså på byråchefen, detta så mycket mer som den som nu innehar byråchefstjänsten i fångvårdsstyrelsen är en man med god juridisk utbildning, med ovanligt lång och väl meriterad anstaltsvana och med erfarenhet av en lång tjänstgöring på vårt största skyddsvärn här i Stockholm. Man bör därför, anser jag, allvarligt överväga att använda en sådan kraft för den viktiga

Fångvårdsstyrelsen: Avlöningar

uppgiften att leda kriminalvården i frihet. Anstaltsuppgifterna är ju redan väl bevakade av fångvårdsdirektörerna ute på fältet.

Herr talman! Det är med denna motivering som jag instämmer i utskottets mening att inte nu tillsätta en byrådirektörstjänst. Detta är inte en undervärdering av uppgiften utan snarare ett intresse att få den centrala ledningen i fångvårdsstyrelsen bättre tillgodosedd om man avvaktar utvecklingen.

Jag yrkar alltså bifall till utskottet.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Jag står ju på reservationen, som går ut på att man skall inrätta en byrådirektörstjänst för kriminalvården i frihet. Det innebär inte någon undervärdering av kriminalvården i frihet, ty hur är det för närvarande? Vi har en byråchef, som förestår socialbyrån, men han hinner inte ägna sig åt vården i frihet, utan denna överlåtes på en person, vars huvudsakliga arbete är straffrättsberäkning. Denne får alltså ägna sig åt kriminalvården i frihet vid sidan av sitt egentliga arbete.

Jag tror att vi alla är överens om att vården i frihet är en utomordentlig form av kriminalvård. Den har ju också byggts ut under senare år — medan det 1943 var 18 befattningshavare inom skyddskonsulentorganisationen blir det nu mellan 40 och 50. Denna spridning ute på fältet nödvändiggör en parallell förstärkning i chefsmyndigheten.

Det gäller att få en person som både är juridiskt kunnig — han bör ha domarkompetens — och har social förståelse och social erfarenhet. Skyddskonsulenterna ställs många gånger inför svåra juridiska tolkningsfrågor. De har i allmänhet social utbildning, och det är naturligtvis mycket lämpligt och också nödvändigt, ty de skall ju socialt anpassa människor, som kommer ut från fängelser eller blir villkorligt

dömda. Men vid den juridiska tolkningen ställs de som sagt även många gånger inför svåra problem, och de måste snabbt kunna få råd och hjälp för att klara olika situationer.

Vidare har vi undan för undan kommit överens om att man skall i så stor utsträckning som möjligt söka förvärva frivilliga krafter som övervakare. Man har utgått från att kurser skall anordnas för att animera enskilda personer att åtaga sig uppdrag som övervakare. För att ordna sådana kurser behövs hjälp och råd från den centrala myndigheten, såsom ofta har framhållits. Vi har många gånger tryckt på betydelsen av den frivilliga övervakningen, men vi måste ha klart för oss att så snart det uppkommer svåra situationer får övervakarna lov att ha hjälp av skyddskonsulenter och från den centrala myndighetens sida.

Om man anser att rayonindelningen skall kunna avlasta en del arbete från fångvårdsstyrelsen, som varit överbelastad i förhållande till antalet tjänstemän, när man vet att kriminalvården i frihet har ett klientel, som är fyra gånger så stort som anstaltsklientelet — det är för närvarande 11 000 som står under övervakning — så förstår man, att här är många och stora arbetsuppgifter och att det krävs en särskild tjänst för dessa i fångvårdsstyrelsen.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen, som går ut på att en byrådirektörstjänst i 31 lönegraden inrättas för dessa arbetsuppgifter.

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Inte bara som motionär i denna fråga i andra kammaren utan också som aktiv socialvårdare och övervakare ville jag gärna ytterligare understryka de synpunkter, som kommit till uttryck i reservationen av herr Ohlson m. fl. och som här fått sin talesman i fröken Elmén.

Det ligger väl ändå så till, att kri-

Fångvårdsstyrelsen: Avlöningar

minalvården i frihet är i stark tillväxt och har visat sig vara en efter tidens krav väl anpassad vårdform. Det har också i detta sammanhang påpekats, att det fångvårdsklientel som handhaves i frihet är nära fyra gånger större än det som får anstaltsvård. Redan detta säger oss att vi måste se till, att det finns folk som kan sköta de uppgifter det här gäller. Effektiviteten i arbetet måste väsentligen vara beroende av att det finns en kvalificerad ledning. Detta är i grund och botten samma principfråga som vi mötte när riksdagen i fjol behandlade frågan om socialstyrelsens nykterhetsvårdsbyrå. Även på detta senare område lägger man numera en stark tonvikt på den öppna vården och på de individuella, människovårdande insatserna, och många av oss här i kammaren menade den gången, även om vår ståndpunkt inte segrade, att det skulle ha varit välbetänkt att dela upp arbetet så, att en kvalificerad kraft avskilts för sådan personlig rådgivning och handledning när det gäller nykterhetsvårdsklientelet. Nu är det fråga om kriminalvården, men jag kan inte tänka mig annat än att den linje, som jag här skisserat, även på detta område är en framtidslinje. Att det här inte rör sig om någon förflugen idé, framförd av folk som inte känner till förhållandena, framgår också därav, att fångvårdens organisationskommitté, som sysslat med dessa saker, har föreslagit samma lösning som vi gjort i vår motion och som förordats av reservanterna. — Även fru Eriksson i Stockholm var ju på det klara med att det här är fråga om en mycket viktig uppgift — hon ansåg den t. o. m. så viktig, att hon ville ha en ännu mer kvalificerad tjänsteman på posten. Gentemot detta har jag inte något mer att invända än att en verklig förbättring skulle förutsätta inte bara en ommöblering av personalen utan även en utökning av den. Såvitt jag kan förstå lider fångvården, även när det

gäller dess centrala funktioner, av personalbrist.

Jag ber, herr talman, att med denna motivering få yrka bifall till reservationen.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **ZETTERBERG**:

Herr talman! Av vad de föregående talarna anført framgår, att det inte råder någon meningsskiljaktighet om betydelsen av den uppgift det här gäller: kriminalvård i frihet. Den utgör säkerligen en utvecklingslinje som vi i framtiden, liksom hittills, har all anledning att satsa på.

Att det i huvudtiteln inte har upptagits någon sådan byrådirektörstjänst som reservanterna påyrkat beror, såsom anföres i propositionen, inte bara på den allmänna återhållsamhet med tjänster, som i år visats från Kungl. Maj:ts sida, utan också därpå, att det i flera olika avseenden pågår omorganisation inom fångvården och att det hela alltså ännu är rätt flytande. Förra året godkände ju riksdagen en reform av fångvården, som går ut på att i decentraliserande syfte flytta åtskilliga ärenden från fångvårdsstyrelsen till de lokala organen. Av de olika byråerna inom fångvårdsstyrelsen är det just den som det här gäller, nämligen socialbyrån, som mest kommer att beröras av denna decentralisering, men hur mycket byråns arbetsuppgifter kommer att minska, vet man ännu inte.

Fröken Elmén framhöll vidare, att den tjänsteman, som för närvarande särskilt sysslat med kriminalvården i frihet, därjämte hade en betungande uppgift i straffrättsberäkningar. Jag har emellertid tillkallat en särskilt sakkunnig för att göra en genomgripande förenkling av dessa beräkningar. Även dessa arbetsuppgifter kommer alltså att i väsentlig utsträckning minskas. Då härtill kommer att — såsom fru Eriksson i Stockholm framhöll — de viktiga uppgifterna med kriminalvår-

Fångvårdsstyrelsen: Avlöningar

den i frihet i främsta rummet borde ankomma på byråchefen själv, och då man som sagt inte vet hur stor minskningen av byråns arbete blir, torde man vara bäst försvarad med att inte för närvarande genomföra en sådan sektionsindelning med tillsättande av en ny byrådirektörstjänst, som det här är fråga om. Det är väl bäst att vänta och se, hur det går med arbetsuppgifterna.

Helt generellt vill jag också, eftersom fröken Elmén var inne på frågan om fångvårdsstyrelsens verksamhet i allmänhet, framhålla att när decentraliseringen påbörjades och många uppgifter flyttades bort från fångvårdsstyrelsen, så var den allmänna meningen, som också kom till uttryck i förra årets proposition, att fångvårdsstyrelsens personal skulle kunna minskas. Nu har det tvärtom, trots decentraliseringen, i årets proposition föreslagits en viss ökning av personalen. Även därför tror jag, att det finns goda skäl att vänta och avvakta utvecklingen på den nu ifrågavarande punkten.

Fröken ELMÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! När det gäller utredningen om straffrättsberäkningen har jag en känsla av att det är ett mycket svårt problem och att det kan dröja mycket länge, innan den blir klar. Under tiden lider den sociala byrån i fångvårdsstyrelsen av en överbelastning, och konsulenter, som står ute i arbetet, får tyvärr inte den hjälp, som de behöver. Många gånger kan de inte ägna sig åt sina egentliga uppgifter, därför att de får lov att ge sig på socialrättsliga spörsmål, som de ofta inte är så kunniga i. De behöver faktiskt mera stöd och hjälp än de för närvarande får ifrån den centrala myndigheten.

Jag skulle vilja tillägga, att det enligt min uppfattning inte innebär någon centralisering, när en tjänsteman till-

sätts, som kan ägna sig åt inspektioner och konsulterande verksamhet och hjälpa och stödja upplysningsarbetet ute på fältet.

Herr RUBBESTAD (bf):

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan. De synpunkter, som justitieministern nyss anförde, har varit vägledande för utskottet, när det intagit sin ståndpunkt. Jag tror inte alls, att det kommer att bli till någon fara för konsulenter, som fröken Elmén anser. De klarar sig nog rätt bra.

Jag vill tillägga, att vi under punkt 36 i detta utlåtande har ökat antalet konsulenter med 4 och antalet assistenter med 3. Detta kommer att hjälpa betydligt.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Elmén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 29:o) i utskottets utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Fröken Elmén begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst

Främjande av alkoholfritt umgängesliv

omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 150 ja och 49 nej, varjämte en av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkterna 30—55

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 56

Lades till handlingarna.

§ 7

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1954/55, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde,

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning för tjänstgöring på obekvämt arbetstid m. m., och

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1954/55, i vad propositionen avser civildepartementets verksamhetsområde.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 8

Främjande av alkoholfritt umgängesliv

Föredrogos statsutskottets utlåtande nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder för att främja ett alkoholfritt umgängesliv jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 22 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 17 december 1954, föreslagit riksdagen att a) besluta, att en upplysningskampanj för alkoholfria fest- och sällskapsdrycker och för

ett alkoholfritt umgängesliv skulle anordnas med stöd av statsmedel i enlighet med i nämnda statsrådsprotokoll förordade grunder, b) medgiva, att bidrag av statsmedel finge från och med budgetåret 1955/56 utgå till Föreningen Fruktdrycker för upplysningsverksamhet rörande alkoholfria fest- och sällskapsdrycker i enlighet med i statsrådsprotokollet förordade grunder samt c) besluta, att lån av statsmedel måtte få beviljas för inrättande av alkoholfria restauranger i enlighet med i statsrådsprotokollet förordade grunder.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehått två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Svärd* (I: 336) och den andra inom andra kammaren av herr *Cassel* (II: 397), i vilka hemställts att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 22, i vad den avsåg lån av statsmedel till inrättande av alkoholfria restauranger.

Vidare hade utskottet upptagit två till Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under punkterna 76 och 77 av sjunde huvudtiteln gjorda framställningar anknutna likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Magnusson* och *Björnberg* (I: 238) samt den andra inom andra kammaren av herr *Hagberg* i Malmö *m. fl.* (II: 366), i vilka hemställts om avslag på Kungl. Maj:ts förslag om anslag av dels 200 000 kronor till en upplysningskampanj rörande alkoholfria fest- och sällskapsdrycker och ett alkoholfritt umgängesliv, dels ock 25 000 kronor till Föreningen Fruktdrycker.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 336 och II: 397,

a) besluta att en upplysningskampanj för alkoholfria fest- och sällskapsdrycker och för ett alkoholfritt umgängesliv skulle anordnas med stöd av statsmedel i enlighet med i statsråds-

protokollet över finansärenden för den 17 december 1954 förordade grunder;

b) medgiva, att bidrag av statsmedel skulle få från och med budgetåret 1955/56 utgå till Föreningen Fruktdrycker för upplysningsverksamhet rörande alkoholfria fest- och sällskapsdrycker i enlighet med i nämnda statsrådsprotokoll förordade grunder;

c) besluta att lån av statsmedel finge beviljas för inrättande av alkoholfria restauranger i enlighet med i samma statsrådsprotokoll förordade grunder.

Reservationer hade avgivits

1) av fröken *Andersson* samt herrar *Skoglund* i Doverstorp, *Rubbestad*, *Staxäng* och *Onsjö*, vilka ansett att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 336 och II: 397, avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 22;

2) av herr *Nihlfors*, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **HAGBERG** i Malmö (h):

Herr talman! I remissdebatten för några veckor sedan tillät jag mig framföra några kritiska anmärkningar mot det sätt, på vilket arbetsutskottet för kampanjen »ansvar och nykterhet» uppenbarligen är i färd med att lägga upp denna kampanj. Jag skall inte här upprepa dessa reflexioner, utan jag vill bara ännu en gång understryka den oro, jag känner för att denna kampanj — som den uppenbarligen nu är tänkt — i betydande mån kommer att motverka det syfte man naturligtvis gärna vill vinna. Jag finner anledning till denna oro i den erfarenhet om dessa spörsmål, som jag vann under mitt långa arbete i 1944 års nykterhetskommitté, vars arbete ju ligger till grund för den nya lagstiftning, som skall träda i kraft den 1 oktober i år. Jag menar, att man inom denna organisation uppenbarligen är i färd med att sätta

3 — *Andra kammarens protokoll 1955. Nr 6*

Främjande av alkoholfritt umgängesliv

spritens i centrum för den allmänna uppmärksamheten och detta på ett sätt, som enligt min mening inte kan vara riktigt. Allt detta ståhej kring dagen D kan enligt min bestämda uppfattning få en effekt alldeles motsatt den åsyftade. Kampanjen kan här ge anledning till kontrasuggestiva verkningar av förvisso ganska betänkligen art. Ingen — allra minst jag själv — ifrågasätter ett ögonblick det goda uppsåtet hos de personer, som fått sig anförtrott att sköta denna angelägenhet. Jag ifrågasätter däremot det psykologiska handlaget hos vissa av de krafter som här skall medverka.

Sedan vill jag, herr talman, säga ett ord om en speciell fråga, där jag är motionär. Denna angelägenhet har visserligen sammankopplats med den stora kampanjen »ansvar och nykterhet», men vi måste nog säga oss, att den i viss mån ligger på ett annat plan än kampanjen i övrigt. Det gäller det ifrågasatta anslaget på 200 000 kronor till upplysning om, som det här heter, en mera omfattande användning av alkoholfria drycker m. m., och upplysning om nyttan och ändamålsenligheten av ett alkoholfritt umgängesliv.

Om kammarens ledamöter — vilket de givetvis gjort — noga har studerat statsutskottets utlåtande i denna punkt, skall de finna, att det är ganska länge sedan statsutskottet i så svala ordalag, som majoriteten gjort denna gång, tillstyrkt en kungl. proposition. Jag tror inte, att det innebär någon överdrift, om jag säger, att statsutskottets majoritet har skrivit på ett sådant sätt, att finansministern kan säga, att han fått sitt tillstyrkande med ett nödrop. Utskottet skriver följande: »Däremot kan delade meningar råda om omfattningen och beskaffenheten av de åtgärder som bör vidtas för vinnande av nämnda syfte, liksom ock om dylika åtgärders verkliga betydelse ur nykterhetssynpunkt. Utskottet kan för sin del inte underlåta att ge uttryck åt en viss tvek-

Främjande av alkoholfritt umgängesliv

samhet i sistnämnda hänseende. Av vad departementschefen anfört framgår att de av honom förordade åtgärderna av nu ifrågavarande slag är av mera begränsad art än vad den för frågans beredning tillsatta kommittén föreslagit. Med hänsyn härtill samt med beaktande av vad departementschefen i olika hänseenden anfört har utskottet funnit sig kunna tillstyrka, att anslaget till den allmänna upplysningskampanjen för ansvar och nykterhet — till vilken anslagsfråga utskottet återkommer vid behandlingen av anslagen under sjunde huvudtiteln — uppräknas med 200 000 kronor för den av departementschefen förordade upplysningskampanjen rörande alkoholfria fest- och sällskapsdrycker och ett alkoholfritt umgängesliv.» Detta är ju i ovanlig grad ett tillstyrkande på skruvar.

Utskottet blir emellertid ännu mera tveksamt, när det fortsätter till en annan fråga i detta sammanhang, nämligen frågan om ett anslag på 25 000 kronor till Föreningen Fruktdrycker. Här skriver utskottet — och jag ber de ärade kammarledamöterna att observera skrivsättet: »Utskottet vill ej heller motsätta sig det begärda anslaget å 25 000 kronor till Föreningen fruktdrycker, som under av departementschefen angivna förutsättningar föreslagits skola handha den fortsatta upplysningsverksamheten på ifrågavarande område, sedan den nämnda kampanjen upphört.» Detta är alltså det tillstyrkande, som majoriteten inom statsutskottet har velat kosta på sig.

För egen del förstår jag mycket väl utskottsmajoritetens synnerliga tveksamhet. Utskottsmajoriteten har ju inte kunnat underlåta att erinra om vad riksdagen själv beslöt förra året, när man — för övrigt i en glädjande stor enighet — knäsatte den stora nykterhetsreformen. Man skrev ju där mycket restriktivt, när det gällde medelsdispositionen för denna kampanj inför reformens ikraftträdande. Jag vill skänka

departementschefen mitt erkännande, ty finansministern har själv erinrat om detta i statsverkspropositionen. Han bringar där i erinran att kampanjledningen — såsom framhållits av riksdagens särskilda utskott — bör utnyttja de besparingsmöjligheter som kan yppa sig under kampanjens fortgång.

Utifrån detta betraktelsesätt — som jag för min del vill ansluta mig till — har departementschefen också skurit ner de krav, som denna organisation ursprungligen ställde. Icke desto mindre kan jag inte underlåta att ge uttryck åt en viss förvåning över att departementschefen gått med på just detta anslag på 200 000 kronor till spridande av upplysningar om alkoholfria festdrycker. Man måste först och främst fråga sig: Vore det inte tänkbart att denna kampanj, vilken — under förutsättning att riksdagen bifaller propositionen i övrigt — till sitt förfogande får ett belopp på ungefär 2 miljoner kronor, skulle kunna räkna in dessa 200 000 kronor i detta ganska betydande belopp?

Jag vill erinra om att denna kampanj har räknat med många anmärkningsvärda kostnader. Man skall göra film för nära en halv miljon kronor. Det finns en post på 450 000 kronor för något, som heter Material för organisationernas direkta medverkan, vad som nu kan menas med det. Det blir närapå en miljon kronor för bara dessa poster. Nog skulle man, tycker jag, kunna finna utrymme för dessa 200 000 kronor inom ramen för den av mig här nämnda miljonen, om man nu tror på någon effekt av dessa pengar.

Varför skulle man göra denna reklam? Man frågar sig då först och främst: Är fabrikanterna ointresserade av att göra läskedrycker här i landet? Ingen, som satt sig in i dessa ting, kan svara annat än nej på den frågan. Det är nämligen en lukrativ hantering i Sverige att göra läskedrycker. Följden har också blivit, att vi har en omfat-

tande läskedrycksindustri i vårt land. Nu kan man fråga: Göres det tillbörlig reklam för dessa läskedrycker? Det göres en oerhörd reklam. I våra tidningar, på annonstavlor, plank och husväggar möts vi ständigt av stora reklamer för läskedryckerna. Naturligtvis gör fabrikanterna inte denna reklam i första hand för att därmed gagna nykterhetsintressena utan av egoistiska skäl, i eget välförstått ekonomiskt intresse. Men reklamen är icke, desto mindre betydande och har fått till följd en stark ansvällning av läskedrycksindustrien i vårt land. Man kan vidare fråga sig: Är fabrikanterna ointresserade av att hålla ett tillräckligt sortiment? Nej, det är de inte. Sverige företar en rik flora av olika alkoholfria drycker. Vet damerna och herrarna exempelvis hur många alkoholfria måltidsdrycker, som tillhandahålls i riksdagsrestaurangen? Jag roade mig i förmiddags med att göra en förfrågan. Jag blev överraskad att höra, att man där nere kan beställa icke mindre än femton olika sorter. Nog tillfredsställes alla möjliga smakriktningar redan under nuvarande förhållanden utan att några extra statsanslag behövs för den sakens skull.

Vad skulle det innebära, om riksdagen beviljar detta anslag? Om vi nu ser kallt och brutalt på frågan, måste vi säga oss, att detta inte innebär annat än att riksdagen avlastar läskedrycksfabrikernas reklamkonto med 200 000 kronor. Man kan verkligen fråga sig, om detta är en uppgift för riksdagen och skattebetalarna.

Man kanske i detta sammanhang också skulle kunna erinra om den kritiska inställning, som kontrollstyrelsen har intagit. Ingen lär väl ifrågasätta kontrollstyrelsens varma nykterhetsintresse, men icke desto mindre skriver kontrollstyrelsen i detta sammanhang, att de alkoholfria festdryckernas betydelse ur nykterhetssynpunkt inte bör överskattas. Jag tror, att detta är ett

Främjande av alkoholfritt umgängesliv
tämligen realistiskt betraktelsesätt. Men för mig är det väsentliga, att staten skulle avlasta en enskild näringsreklamkostnader med ungefär 200 000 kronor.

Anslaget på 25 000 kronor till Föreningen Fruktdrycker ligger på ett annat plan. De 200 000 kronorna skall tas i anspråk i samband med den stora kampanjen inför den 1 oktober, men detta anslag är avsett att vara ett årligt återkommande belopp. Detta framgår otvetydigt av både propositionens och majoritetens utlåtande. Att majoriteten är så ytterligt tveksam som den är på denna punkt, kan jag väl förstå, ty om nu riksdagen i dag godtager detta permanenta anslag på 25 000 kronor, spikas detta fast i budgeten och underkastas därigenom den automatiska utgiftsstegringens obevekliga lag. När budgetläget är som det är och finansministern i andra sammanhang har fått gå fram med sin berömda blåpenna på sätt som har skett, tycker jag inte man bör hushålla med pengarna så som i detta speciella fall föreslagits.

Nu kan någon måhända undra, om dessa 225 000 kronor är så mycket att tjata om i en budget på 8 500 miljoner kronor. Så kan man resonera vilket anslag det än gäller, men när budgeten är så spänd som den är, har vi skyldighet att beakta även de små talen.

Med hänvisning till vad jag här har anfört, herr talman, hemställer jag om bifall till reservation nr 1.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Den omständigheten att en sill kommer i kapprock brukar ju inte förvända synen på den uppmärksamme iakttagaren. Lika litet bör det för någon av kammarens ärade ledamöter vara fördolt att vad som just nu håller på att hända är att staten står i färd med att ge sig ut på ett nytt

Främjande av alkoholfritt umgängesliv

vanskligt område med oberäkneliga kostnader som följd.

Att anslaget på kapitalbudgeten till lån åt de alkoholfria restaurangerna nu har satts så lågt som 500 000 kronor och att anordningen har betecknats som en begränsad försöksverksamhet, ja, det är sådant som vi har varit med om förut. Det hör så att säga till trolle- riföreställningens standardtricks. Det är på den vägen som statens verksamhet undan för undan vidgats.

Vad är det då som vi här skall engagera skattebetalarna ytterligare för? Jo, man skall omändra en eller flera alkoholfria restauranger så att de i fråga om elegans — säg gärna lyx — skall kunna ta upp tävlan med spritrestauranger av hög klass. Man får en liten föreställning om vad det är förslagsställarna syftar till när man finner att kontrollstyrelsen och utredningen som motsvarighet räknat med en spritrestaurang som betecknas med typen A 2. Om man för att få en jämförelse med restaurangerna i Stockholm tar reda på vilka restauranger här som hör till typen A 2 finner man att det är Rosenbads grill, Anglais, Den Gyldene Freden, Malmen och en del andra i den klassen. Det är alltså till den standarden man vill föra upp dessa alkoholfria restauranger. Dessa restauranger, säger kontrollstyrelsen, skall kunna erbjuda sina gäster allt — utom alkohol — som utgör dragningskraften hos de bättre spritrestaurangerna, inklusive musik, dans och högklassig underhållning. Utredningen går ännu ett stycke längre och säger att man skall flytta fram positionerna i detta hänseende så att dessa restauranger kommer framför de konkurrerande spritrestaurangerna. En remissinstans, som har hörts, nämligen Svensk industriförening, framför till och med den enligt min mening något underliga tanken, att det allmänna skulle lämna alkoholfria restauranger stöd för reklam och för anordnande av varietéer och kabaréer.

Till allt detta skall skattebetalarna nu tvingas att medverka. När man här i kammaren går att försöka ta ställning i frågan kan det vara mycket nyttigt att se ett ögonblick på följande förhållande.

I sina petita till årets statsverksproposition framhöll Akademien för de fria konsterna att det nuvarande kostbidraget till dess mindre bemedlade elever — 10 000 kronor — räckte till för att ge 25 av dessa elever ett mål lagad mat om dagen. Höstterminen 1953 var det emellertid inte mindre än 65 elever som begärde att få vara med om de fria måltiderna. Samtliga dessa 65 fall ansåg akademien vara ömmande, men 40 måste vägras att få vara med. Och akademien räknar med liknande förhållanden under innevarande och kommande läsår. Därför begärde akademien att detta anslag till bespising skulle höjas från 10 000 till 20 000 kronor. Departementschefen, som säkert har ömmat för detta, kunde emellertid inte gå så långt, utan nöjde sig med att höja anslaget med 3 800 kronor. Jag vill inte kritisera honom för det, men det innebär att fortfarande ett betydande antal fattiga konststuderande vid akademien blir utan ett mål ordentligt lagad mat.

De som närmare känner förhållandena vid konstakademien intygar att ungdomarna där i stor utsträckning går och halvsvälter. Så hårt har budgetarbetet måst göras för att man i år skall ha kunnat få ekvationen att gå ihop.

Jämför nu, ärade kammarledamöter, detta med det förslag till nya utgifter som man vill att staten skall våga sig in på! Staten skall enligt propositionen nu lämna långfristiga lån — med tjugo års amorteringstid — utan bankmässig säkerhet, och lån som till en fjärdedel varken behöver räntas eller amorteras.

För närvarande finns det 8 000 å 10 000 näringsställen här i landet som

saknar rätt att utskänka vare sig vin, sprit eller pilsner, men dessa näringsställen kan inte i sitt nuvarande skick komma i fråga. De kan inte få det här stödet, de är för enkla. Nej, nu skall man utvälja några av dessa näringsställen, och så skall man förgylla upp dem till någon sorts guldkrogar.

Efter vilka grunder skall då ett sådant urval kunna ske för att inte alla de andra alkoholfria näringsställen skall känna sig orättvist behandlade? Och vad ligger det för övrigt för rättvisa i detta, att den som förtär sin alkoholfria föda på en spritfri restaurang skall få den födan delvis på skattebetalarnas bekostnad, medan samme man, fortfarande lika nykter, lämnas utan allt statligt stöd om han förtär samma föda och samma läskedrycker mitt ibland världens barn på en spritrestaurang, därmed utgörande ett gott exempel för andra?

Meningen är att man skall skaffa trivsamma miljöer, dit särskilt ungdomen skall kunna samlas till nöjesliv utan sprit, och det är, det medger jag, i och för sig ett högst lovvärt och förträffligt syfte. Men både departementschefen och utskottet har bedömt möjligheterna att få publik till dessa spritfria restauranger, de må aldrig så väl inedda, såsom rätt vanskliga. Jag tror till och med att man får säga att de möjligheterna är ganska små.

VARA-bolaget berättar i sitt yttrande i ärendet att bolaget försökt sig på ett sådant experiment vid en utställning i en svensk stad. Där inrättades en särskild matsal med alkoholfri servering. Denna matsal var av samma storlek och hade samma höga standard som övriga matsalar beträffande utsmyckning och service och den hade den mest attraktiva belägenhet. De matsalar där spritdrycker serverades var emellertid synnerligen väl frekventerade, samtidigt som matsalen för alkoholfri servering stod praktiskt taget tom under hela utställningstiden.

Främjande av alkoholfritt umgängesliv

Om man skulle få folk på en sådan här spritfri restaurang är det emellertid inte säkert att inte alkoholförtäring äger rum där, även om utskänkning inte förekommer. Jag vill erinra om att på de dansställen, där sprit officiellt inte serveras, fickflaskan inte på något sätt är en okänd företeelse.

Skall dessa spritfria restauranger få någon nämnvärd betydelse ur folknykterhetens synpunkt räcker det naturligtvis inte att det finns en eller annan sådan restaurang i Stockholm, Göteborg och kanske Malmö, utan i enlighet med vad IOGT och även Våra gårdar framhåller måste de komma till överallt i städer och tätorter runt om i landet. Detta kommer säkerligen att medföra investeringskrav där staten får lov att medverka med låt oss säga tiotals miljoner kronor, för att inte hugga till med mera.

Ja men, säger man, en sådan utbyggnad ger vi oss naturligtvis inte på förren vi ser om experimentet lyckas eller inte. Jag ber om ursäkt, herr talman, men jag tror inte ett ögonblick på en sådan försäkran. Vill man en sak finns det alltid möjlighet att tolka tecknen så att experimentet visar att vägen är framkomlig.

Om kammaren i dag bifaller Kungl. Maj:ts proposition om lån på 500 000 kronor till dessa restauranger betyder det med till visshet gränsande sannolikhet att vi år från år kommer att ha anslag för denna verksamhet kvar på kapitalbudgeten. Dessa anslag kommer att växa i rask takt med ty åtföljande ökade kostnader och risker för skattebetalarna. Detta kommer enligt min mening att ske, märk väl, även om hela anordningen vid en objektiv prövning skulle visa sig sakna egentlig betydelse ur folknykterhetssynpunkt.

Jag ber att med dessa ord, herr talman, få yrka bifall till den med 1) be-tecknade reservationen.

Främjande av alkoholfritt umgängesliv

Herr NIHLFORS (fp):

Herr talman! Herr Cassel har nyss utförligt uppehållit sig vid den del av det här framlagda förslaget som jag begärt ordet för att något beröra. Liksom herr Cassel finner jag det mycket egendomligt att vi här skall gå in för att bevilja låneanslag på 500 000 kronor för att med statsmedel stödja en utbyggnad som i och för sig kan vara vällovlig. Jag tror att denna utbyggnad av restaurangnäringen med speciella alkoholfria restauranger av högsta klass måste komma spontant. Vi måste räkna med att den propagandakampanj och den upplysningsverksamhet, som man väl nu i vida kretsar är överens om skall genomföras inför de nyheter vi har att vänta efter den 1 oktober i år, måste så att säga slå igenom och ge resultat hos medborgarna. Det måste ske en sinnesändring och åstadkommas en annan inställning till dessa problem. Först när så skett kan man ta upp frågan om eventuella lånemedel. Jag tror emellertid det är alldeles för tidigt att redan nu ta ställning till hela detta problem.

Man kan ju också ställa sig tveksam till om det verkligen kan ligga någon propagandaverkan i att inrätta särskilda alkoholfria näringsställen som är avskilda från andra restauranger och som allmänheten vet är tillkomna med statligt stöd. Vetskapen om att det eftersträvade resultatet skall drivas fram på konstlad väg måste väl snarare ge en negativ effekt även hos många medborgare som är intresserade av en gynnsam utveckling mot ett mera alkoholfritt umgängesliv. Risken för ett bakslag måste då vara ganska stor. Herr Cassel redogjorde för det bakslag VARA-bolaget kunde konstatera då bolaget alldeles för tidigt experimenterade med en restaurangtyp av det slag som nu här diskuteras. Remissinstanser som statskontoret och kontrollstyrelsen har nu avstyrkt förslaget om dessa låneanslag, och detta avstyrkande är enligt min mening synnerligen väl motiverat.

Jag har för min del ingenting emot att biträda ett beslut om de av departementschefen föreslagna och av utskottet tillstyrkta anslagen till en upplysningskampanj för alkoholfria fest- och sällskapsdrycker och för ett alkoholfritt umgängesliv. Däremot vill jag, herr talman, yrka avslag på utskottets hemställan under punkt c) om lån av statsmedel för inrättande av alkoholfria restauranger.

Häruti instämde herr *Wedén* (fp).

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Det har på denna punkt anförts en hel del kritiska synpunkter beträffande det förslag, som nu föreligger till behandling. Herr Hagberg i Malmö utläste ur utskottsutlåtandet en starkare motvilja emot det hela än han i vanliga fall tycker sig kunna utläsa ur statsutskottets skrivningar.

Vi står här inför någonting som kan bli bra, men om det misslyckas kan det slå över i sin egen motsats. Om man nu skall driva denna upplysningskampanj, som vi så ingående diskuterade vid förra årets riksdag, får vi komma ihåg att det i viss utsträckning är fråga om ett experiment. Om den inte modereras på rätt sätt utan blir ett slags flåsande propagandaverksamhet, föreligger risk att den misslyckas fullständigt. Men å andra sidan torde väl herr Hagberg som gammal tidningsman ge mig rätt i att om den upplysningsverksamhet det här är fråga om leds rätt och drivs under något så när hyggliga former, skall man ur densamma kunna utvinna positiva resultat. Men förutsättningen är då att den inte görs bullrande utan läggs upp på ett sådant sätt att den verkligen går hem hos folket.

När herr Hagberg sedan tolkade utskottets skrivning så hårdhänt som han gjorde, får man tänka på att statsutskottet regelmässigt brukar skriva en smula kärvt när det gäller nya anslag

där vi inte för tillfället kan överblicka huruvida de ger ett önskat resultat eller ej. Jag tror att det inte råder några delade meningar om att man vill nå de positiva resultat, som Kungl. Maj:t åsyftat med propositionen, och det är också utskottsmajoritetens förhoppning att detta skall lyckas. Det är klart att ett utskottsutlåtande kan tolkas med olika nyanser. Herr Hagberg säger här att man genom anslaget på 200 000 kronor spar in 200 000 åt dem som tillverkar de alkoholfria dryckerna. Men, herr Hagberg, jag har inte förmärkt att de fabriker tidigare på något sätt drivit en agitation för ett alkoholfritt umgängesliv, utan de har väl varit intresserade enbart av de produkter som de säljer. Det alkoholfria umgängeslivet skall ju också ha en plats i propagandan.

Herr Cassel reagerade emot anslaget på kapitalbudgeten, de 500 000 kronorna till lån åt dem som skall bygga om de s. k. alkoholfria restaurangerna. Men nog föreföll det mig som om herr Cassel gick ifrån sin vana ganska mycket och i stället använde överord, som hittills, åtminstone såvitt jag kunnat finna, varit tämligen främjande för hans sätt att argumentera. Det är ju ändå här fråga om lån till dem som skall driva denna verksamhet, och då herr Cassel drog en parallell emellan anslaget på kapitalbudgeten och andra anslag, så tror jag inte att det är riktigt korrekt att argumentera så i detta fall. Den obotfärdige har ju alltid förhinder, och det finns ju alltid en möjlighet att framföra skäl som talar emot en ny sak. Men nog kunde väl herr Cassel ha besparat både sig själv och kammaren den där satsen, där han talade om att de som går på alkoholfria restauranger skall få föda på statens bekostnad under det att de som går på restauranger, där alkoholhaltiga drycker serveras, skall få betala själva. Vi skall väl ändå inte diskutera detta spörsmål från slika synpunkter.

Främjande av alkoholfritt umgängesliv

Förra året beslutade vi ju att det skall vidtas en serie av åtgärder för att öka ett alkoholfritt umgängesliv. I den diskussionen nämndes framför allt den uppväxande generationen och dess problem, och man betonade då mycket starkt från riksdagens sida samhällets skyldighet att vidta positiva åtgärder, som kunde vara ägnade att dana ett nyktert leverne bland ungdomen. Jag måste för min personliga del betrakta det förslag, som departementschefen här har framlagt, som ett steg i rätt riktning, ty ett avslag på det framlagda förslaget leder ungdomen ut till spritrestaurangerna, det leder den systematiskt in i spritvanor som den kanske skulle kunna undgå om man hade jämförbara alkoholfria restauranger att tillgå. Man bör väl ändå i vårt samhälle skapa en möjlighet för den uppväxande ungdomen att på något sätt få ge uttryck åt den inneboende livsglädjen. Jag har sett detta såsom i väsentliga delar ett ungdomsproblem, och det är därför som jag också inom utskottet medverkat till ett biträdande av Kungl. Maj:ts förslag.

Jag ber, herr talman, att med stöd av det anförda få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr CASSEL (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lindholm tyckte att mina formuleringar var väl tillspetsade och hårda, men jag drog parallellen mellan den verksamhet det här är fråga om och bespisningen vid Konstakademien bara för att med ett exempel visa, att vi har gått fram med stor restriktivitet över hela budgeten. Då vi varit tvungna att vara så restriktiva beträffande en verksamhet som redan är i gång, bör vi vara försiktiga med att ge oss in på nya områden där vi inte vet, vart det kan bära hän. Det är väl bättre att först klara det vi redan har lagt på statsverket innan vi ökar på med nya arbetsuppgifter.

Främjande av alkoholfritt umgängesliv

Anledningen till att skattebetalarna tyngs av en utomordentligt krävande budget är inte så mycket att staten skulle vara alltför liberal vid lönesättning och tillsättning av tjänster som att staten ger sig in på nya områden.

Herr Lindholm säger, att det inte var så lämpligt att påstå, att gästerna på spritfria restauranger i viss mån komme att äta och dricka på statens bekostnad. Men det är faktiskt vad som sker. Dessa restauranger görs elegantare och dyrbarare än de skulle kunna vara med de inkomster de får in av sina gäster. Det betyder att gästerna får bättre mat och större komfort, än de i själva verket betalar för, och att mellanskillnaden betalas av statsverket, d. v. s. i sista hand av skattebetalarna. Det måste ju förhålla sig på det sättet.

Sedan sade herr Lindholm, att det här bara är fråga om lån. Ja, men märk väl att det är fråga om lån som till en fjärdedel skall vara räntefria och stående. Det är också vanskligt att bedöma, om de över huvud taget kommer att återbetalas, eftersom man inte vet hur det går med restaurangernas drift. Det är därför klokt att betrakta åtminstone en del av pengarna som borta.

Jag kan inte se att jag här har överdrivit, och jag står fortfarande för vad jag sade i mitt förra anförande.

Herr LINDHOLM (s) kort genmäle:

Herr talman! Nog gör man sig väl ändå skyldig till en väsentlig överdrift om man påstår, att statsverket betalar mat och dryck för gästerna på dessa restauranger därför att staten ger lån och lämnar ett visst obetydligt stöd för att ge restauranger av denna typ en chans att växa upp. Här är det fråga om att skapa nya alkoholfria restauranger, som ligger i klass med lyxkrogarna och kan tävla med dem om ungdomen och andra publikkategorier som vill gå ut en kväll och ha litet

roligt. Att gå så långt som att säga, att staten betalar restaurangnotan, är väl ändå att ta till i överkant.

Herr CASSEL (h) kort genmäle:

Nej, herr talman, jag går inte så långt att jag säger, att staten betalar restaurangnotan, men att staten i viss mån subventionerar förtäringen på dessa restauranger är väl uppenbart. Vad skulle subventionerna eljest användas till om inte till att hålla priserna lägre än de eljest skulle behöva vara?

Herr LARSSON i Luttra (bf):

Herr talman! Jag har deltagit i den utredning, vars betänkande ligger till grund för de förslag som kammaren nu behandlar. Då meningarna i utskottet har gått något isär i fråga om nyttan och nödvändigheten av de åtgärder som här föreslås, skall jag be att få i korthet redovisa några synpunkter.

Utredningen har varit enig om att man skall sträva efter att i umgängeslivet inte från varandra isolera människor med olika inställning till alkoholbruket. Utredningen menar således, att man bör sträva efter en sådan ordning på restaurangerna, att gästerna får likvärdiga möjligheter att få sina önskemål beaktade, oavsett om de dricker alkoholhaltiga eller alkoholfria drycker. Detta måste vara en uppgift av avgörande betydelse om man vill minska alkoholens roll i umgängeslivet.

Det kan inte bestridas att umgängesoch restauranglivet så som det nu är pressar många till en alkoholförbrukning som de själva egentligen inte önskar. Utredningen menar att umgängeslivet bör påverkas så att det skall anses lika naturligt att vara absolutist som att inte vara det, även där alkohol förekommer. Förhållandena i det avseendet på våra restauranger har hittills inte varit sådana, att de kunnat betecknas som tillfredsställande, även

om man måste konstatera, att det har skett en påtaglig förbättring under den allra senaste tiden. Mycket skulle vara vunnet, om man kunde få fram en förändring i den här riktningen på våra restauranger, och det bör också ligga i deras eget intresse att medverka till detta.

Det förhållandet att man således i första hand är hänvisad till de nuvarande restaurangerna bör inte utesluta, att man gör försök med helt alkoholfria restauranger av god klass. Här i landet finns det knappast några sådana. Däremot har man i andra länder, även i våra grannländer, restauranger av den arten, vilka där har visat sig vara ett bra alternativ till spritrestaurangerna när det gäller framför allt att fostra ungdomen till avhållsamhet från spritförtäring. Just den detaljen har ju kritiserats ganska mycket. Jag vill för egen del försäkra, att utredningen inte har tänkt sig annat än att man skall ge en företagare, som vågar sig på detta, en viss möjlighet att få kapital, om vederbörande bedömer situationen så, att det finns möjligheter att få ett tillräckligt publikunderlag för en sådan restaurang. Jag erkänner villigt, att situationen kanske tyvärr är sådan, att det finns anledning att frukta, att det inte blir så värst många, som kommer att utnyttja denna möjlighet. Emellertid menar vi, att man bör kunna satsa litet grand för att få visshet om hur det ligger till i det avseendet.

Utredningen har ägnat ganska stort intresse åt de alkoholfria festdryckerna. Både ur nykterhetssynpunkt och ur andra synpunkter bör dessa drycker få en allmänare användning än vad hittills varit fallet. Detta gäller inte minst ur fruktodlarsynpunkt. Det är väl bekant för alla att vår svenska fruktodling för närvarande kämpar med ytterligt stora svårigheter. Det är också uppenbart att det föreligger stora möjligheter att öka användningen av

Främjande av alkoholfritt umgängeliv

frukt- och bärmuster som råvara till läskedrycksindustrien och framför allt att stimulera tillverkningen av frukt- och bärmuster av god kvalitet för direkt konsumtion både i hemmen och på restaurangerna.

Herr Hagberg i Malmö har här talat om att läskedrycksfabrikationen är en så pass god affär, att den själv bör kunna bekosta sin reklam, och det håller jag med honom om. Det har också visat sig, att den reklam, som denna fabrikation bedriver, har givit ett synnerligen gott resultat. Konsumtionen av läskedrycker har ju gått mycket raskt i höjden. Den är i dag ungefär lika stor som konsumtionen av öl. Ungefär 200 miljoner liter per år räknar man med att man säljer för närvarande. Men det är inte det som det är fråga om i detta sammanhang, utan det är fråga om fest- och sällskapsdrycker, alltså drycker av hög kvalitet, frukt- och bärmuster, druvmust m. m.

Den inhemska produktionen utgör för närvarande en miljon liter äppelmust. Av dem går ungefär 600 000 liter till läskedrycksframställningen. Endast återstoden går alltså till direkt konsumtion. Jag kan här tala om att Danmark har en produktion av äppelmust av ungefär 7 miljoner liter, och i Norge hade man redan 1948 en konsumtion och produktion av 1,3 miljoner liter.

I själva verket är den svenska konsumtionen inte annorlunda funtad än konsumtionen i andra länder. Erfarenheten har nämligen visat, att importen av frukt- och bärsaft skjuter mycket hastigt i höjden. Vi hade 1953 en import av dessa varor på 1,4 miljoner kg. 1952 var importen bara 780 000 kg. Med hänsyn till den allmänna frekvensen av juicer och muster i affärer och även, dess bättre, på restauranger skulle jag tro, att siffrorna för 1954 kommer att visa sig vara ännu större.

Både ur nykterhetssynpunkt och ur produktionens synpunkt är det alltså synnerligen välmotiverat för att inte

Främjande av alkoholfritt umgängesliv

såga angeläget, att riksdagen bifaller föreliggande proposition om en upplysningskampanj för alkoholfria fest- och sällskapsdrycker. Det blygsamma belopp som det här är fråga om är väl använda pengar. Man kan också konstatera, att det bara är låt mig säga en mikroskopiskt liten del av de väldiga belopp, som kommer in från sprit-hantering. I årets statsverksproposition har man ju beräknat de inkomsterna till 1 017 miljoner kronor. Man har också sagt, att genom att restriktions-systemet slopas kommer inkomsterna att ökas. Man har talat om en ökning från den 1 oktober på ungefär 10 procent.

I det sammanhanget kan jag inte underlåta att säga, att vi också har en skatt på alkoholfria läskedrycker, som beräknas inbringa 42 miljoner kronor nästa budgetår. Läskedrycksfabrikationen, som ju i betydande utsträckning bygger på fruktsaft för sin produktion, får alltså här vara med och betala. Fruktdodlarna får alltså indirekt vara med och betala en viss del av läskedrycksskatten. Med hänsyn härtill kan det inte vara något fel, att man här avstår ett så blygsamt belopp som ett par hundratusen kronor för en reklamkampanj, som direkt syftar till att öka konsumtionen av alkoholfria drycker.

Även om reservanterna inte har haft förståelse för nykterhetssynpunkten, borde de kunnat gå med på propositionen med hänsyn till den betydelse, som anslaget kan komma att få för den svenska fruktodlingen.

Både ur nykterhetssynpunkt och ur näringspolitiska synpunkter finns det all anledning att här gå på ett bifall till vad utskottet föreslagit, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Ett par synpunkter ytterligare i den här debatten.

Herr Hagberg i Malmö gav uttryck för en viss fruktan för kontrasuggestiva följdverkningar av den här föreslagna åtgärden. Jag måste nog säga, att jag tycker det verkar litet överdrivet med denna fruktan. I och för sig kan man förstå att det i samband med nykterhetsreformen i höst kan göra sig gällande en del kontrasuggestiva verkningar men knappast av så positiva åtgärder som denna. Då skulle man snarare frukta för en del sensationsartiklar i en viss del av pressen. Vi skall inte ens andas om att försöka ändra på detta förhållande, ty tryckfriheten och yttrandefriheten är oss kära, men vi har väl rätt att vidtaga motåtgärder och använda samma vapen också från samhällets egen sida. Det är nämligen en samhällets angelägenhet att det går väl med vår ungdom och över huvud taget med hela vårt folk. Jag menar således att faran för suggestion genom att vi vidtager ytterligare några upplysnings åtgärder är starkt överdriven.

Vad beträffar läget i stort har vi ofta kunnat konstatera att sådana medborgare i vårt samhälle, som inte direkt och så gärna har biträtt nykterhetsreformen i höst, är väldigt ängsliga för vad den skall leda till, ängsligare än vi är på nykterhetsvänligt håll, även om vi där gärna medger att en övergångstid kan medföra faror. För att gardera oss mot eventuella överraskningar vill vi att samhället skall vidtaga så många positiva åtgärder som möjligt. Varför skall vi inte göra det vi kan? Då behöver vi inte sedan i efterhand beklaga våra försummelser. Det kommer att löna sig, ty en sobrare vanebildning på detta område är gagnelig ur både nationalekonomisk och folkmoralisk synpunkt.

För det tredje skulle jag om de 500 000 kronor, som enligt propositionen

nen och utskottet skulle ställas till förfogande för upprättande av alkoholfria restauranger, vilja säga att det dock här är fråga om ett lån. Även om man inte har utsikt att få tillbaka riktigt alltsamman är det dock inte ett anslag i vanlig mening. Dessutom är det fråga om försöksverksamhet, och då gäller samma argument som jag anförde nyss: Varför skall vi inte göra det vi kan, varför skall vi inte göra ett ärligt försök att stimulera människor att ägna sig åt denna säkerligen rätt otacksamma uppgift?

Slutligen ett ord om fruktdryckerna och det lilla anslaget till Föreningen Fruktdrycker. Jag har haft tillfälle att följa denna förenings verksamhet några år, och min uppfattning är att den med sina små resurser redan har gjort ett utomordentligt verk för att popularisera våra fruktdrycker och medverka till att ge värdinnor och husmödrar lämpliga förslag till studentfester och sådant. Det är nyttiga och värdefulla insatser ur samhällets synpunkt.

Slutligen är det — i det sammanhanget är jag förekommen av herr Larsson i Luttra — inte bara en nykterhetssynpunkt som tillgodoses genom ett så pass blygsamt anslag till propaganda för fruktdryckerna, utan det är faktiskt också ett svenskt intresse att tillvarata skördarna i våra fruktträdgårdar. Musterierna har kanske inga bättre propagandister än Föreningen Fruktdrycker.

Jag har, herr talman, den för mig inte alltför vanliga förmänen att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ONSJÖ (bf):

Herr talman! När vi förra året här under ganska stor enighet beslutade att slopa motboken och ta bort spritrestriktionerna skedde det väl i tron, att svenska folket vore moget att bära den ökade frihet som detta innebar. Enigheten var då som jag sade ganska

Främjande av alkoholfritt umgängesliv

stor, låt vara att man kom fram till beslutet från olika utgångspunkter. Men i fråga om vad som kan komma att hända efter den 1 oktober i år går meningarna något isär; det råder till en del en viss oro om vad som då kan komma att hända, och det märkliga tycker jag är, att denna oro är tillfinnandes inte minst bland dem som var mest ivriga att slopa restriktionerna. Finansministern har nu tydligen också ansett, att något härvidlag måste göras och då satt sin lit till en propagandakampanj. I det stycket har han visat en generositet, som jag tycker är förvånansvärd. Det har ju tidigare talats mycket om vilka inskränkningar vi fått lov att göra på nödvändiga kulturanslag och sådant. Det är klart att ingen vet mer än den andre om vad som kan komma att hända efter den 1 oktober. Jag för min del tror att så värst mycket nog inte kommer att hända om vi bara kan hålla oss lugna och inte gör den dagen märkvärdigare än andra dagar. Emellertid är jag övertygad om att man inte kan förhindra att det händer något galet genom att man sätter i gång en viss propagandaapparat. Vårt nykterhetspolitiska problem är hur vi skall kunna reducera detta onaturliga och ovanliga intresse för spriten, ett intresse som ju för vårt lands vidkommande lär vara något alldeles enastående i världen. Det intresset kan man enligt min mening inte reducera genom att man sätter i gång ett väldigt ståhej kring vad som kan komma att inträffa den 1 oktober och därigenom gör detta datum till något särskilt märkvärdigt, en dag som det finns anledning att fira både i år och kanske även kommande år. Jag tror att det bästa är att låta det hela löpa så omärkligt som möjligt.

Den fråga vi här har att behandla eller frågan om ett anslag på 200 000 kronor för att, som det heter, främja alkoholfritt umgängesliv och propaganda för bruket av alkoholfria dryc-

Främjande av alkoholfritt umgängesliv

ker är endast en begränsad del av den stora kampanjen. Jag kan inte bedöma vilket värde allt detta kan komma att få, men vi skall i detta sammanhang komma ihåg, att vi inte har någon möjlighet att förbjuda den utländska reklamen för spritdrycker; det hindrar ju vår tryckfrihetslagstiftning. Skulle vi försöka från samhällets sida sätta i gång en reklam för alkoholfria drycker kan vi vara säkra på att den utländska reklamen för viner och spritdrycker kommer att anpassa sig efter denna vår reklam för de alkoholfria dryckerna. Jag menar att hela denna kampanj då får till resultat raka motsatsen till vad som avses med densamma.

Jag vill som herr Rimmerfors framhålla, att detta är en allvarlig samhällsfråga, men jag menar att alla inte kan anlägga hans synpunkter på frågan. Jag tror att vi på vår sida med rätt kan säga, att vi fuller väl känner samma ansvar som de på den andra sidan inför vad som kan komma att hända.

Som herr Hagberg i Malmö nämnde har propositionen tillstyrkts av utskottet men det bara nätt och jämnt, så restriktivt som detta utskottsutlåtande är skrivet. Herr Lindholm försökte så att säga med ett nödrop rädda detta utskottets ståndpunktstagande men tveksamheten bland majoriteten var tydligen mycket stor. Jag skall i frågans nuvarande läge inte orda mera härom, ty det ges ju tillfälle att återkomma till saken.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **SKÖLD**:

Herr talman! Jag skall endast göra några sammanfattande reflexioner kring denna fråga.

Det har sagts, senast av herr Onsjö, att jag har visat en förvånansvärd generositet, när det gällt sådana frågor som står i samband med övergången

till en ny nykterhetspolitik här i landet. Ja, det kan man kanske säga. Men det är ju ändå så att vi nu håller på att genomföra en revolutionerande förändring på detta område, och nog är det väl riktigt att då ta konsekvenserna av denna förändring och inte nöja sig med halvmesyrer. Det kan naturligtvis alltid råda delade meningar om den stora reklamkampanjen, men det är inte den frågan vi i dag diskuterar, och jag skall därför inte fördjupa mig häri. Den saken har vi stött och blött här i kammaren, och vi har efter moget övervägande kommit till det resultatet att de starkaste skälen talar för att vi fullföljer våra planer därvidlag.

Det som föreligger till avgörande i dag är mycket mindre ting. Det är ett par saker, som skulle varit med i fjol, när vi fattade det avgörande beslutet, men som då inte hade hunnit passera utredningskvarnen. Man kan emellertid inte bortse ifrån att föreliggande förslag är en liten bit av hela vår nykterhetspolitik. Det har kommit till framför allt för att tjäna ett nykterhetsintresse. Jag förnekar därför inte att jag kände mig ganska pinsamt berörd av de båda inledningsanföranden, som herrar Hagberg i Malmö och Cassel här hållit. Det fanns i deras yttranden ingenting, som hade med verkligt nykterhetsintresse att skaffa — vilket ju ur deras synpunkter kunde vara bra, eftersom de på det sättet lättare kunde renodla andra synpunkter, som kanske inte är de mest avgörande i detta fall.

Man har från kritikernas sida anfört, att all erfarenhet talar för att det förslag som här förts fram om lån för tillskapandet av trivsamma, alkoholfria restauranger är ett projekt, som det inte kommer att bli någonting av. Samtidigt har man framhållit, att ett bifall till förslaget skulle leda till förfärliga konsekvenser, ty har vi en gång fått upp anslaget i statsbudgeten, så kommer det att växa oupphörligt, oavsett om experimentet lyckats eller ej.

Men är inte detta ändå att gå litet för långt och att tillvita oss en slentrianmässighet, som inte förekommer? I det sammanhanget har man pekat på att VARA-bolaget gjort ett försök i denna riktning vid en tillfällig restaurang på en sommarutställning. Där hade man en alkoholfri matsal, som man inte fick några gäster till. Men är det då så märkvärdigt? Visste folk så mycket om den där matsalen? Hade man verkligen gjort klart för besökarna att det fanns en sådan restaurangavdelning? Antagligen inte. De som brukar gå på restaurang är inte vana vid sådant. De går till en spritrestaurang av gammal vana. Därför tycker jag inte att ett sådant tillfälligt experiment säger någonting.

Mot det anförda kan sättas vad herr Larsson i Luttra framhöll, nämligen att man i åtskilliga europeiska länder har restauranger av den typ vi här tänkt oss. Men låt oss inte överdriva denna sak! Jag vill inte göra det. Jag håller med om att det rimligaste och riktigaste är att vi människor står för vår inställning till spriten, att vi går på samma restauranger och att den som vill ha sprit beställer den och att den som inte vill ha sprit tar ingen. Men vi människor är nu inte skurna så efter mall. Av många skäl vill en del av oss — och särskilt helnykteristerna — inte gå på en spritrestaurang.

Men då kan man fråga: Om de inte går dit, varför skall vi då försöka skapa en tillflyktsort av detta slag för dem? Ja, vi skall inte göra det bara för deras skull, men om det skapas en restaurang, dit helnyktra människor söker sig, så tar de med sig även andra, som inte är helnyktra och som på det sättet vänjer sig vid tanken att det finns möjligheter för en trevlig samvaro även ute på en restaurang, utan att man därför behöver dricka sprit. Detta blir med andra ord en liten bit av det pedagogiska pussel, som vi måste plocka samman för att få svenska folket mera nyktert. Och när man

Främjande av alkoholfritt umgängesliv

från statsmakternas sida vill stödja och befrämja en sak, så tillämpar vi traditionellt den metoden att vi beviljar statslån på goda villkor. Vi har föreslagit så i detta fallet också. Vi vill uppmuntra ett experiment, som, om det lyckas — och ingen kan väl med säkerhet säga att det kommer att misslyckas — betyder en uppfostran till ett nyktert umgängesliv, vilket har sitt stora värde för nationen.

Låt mig sedan säga några ord om reklamen för de alkoholfria festdryckerna. Jag behöver här inte upprepa vad herr Larsson i Luttra anförde att det inte gäller vad herr Hagberg i Malmö så vitt och brett ordade om, nämligen läskedryckerna. De reder sig själva. Här är det fråga om drycker, som beträffande smak åtminstone i någon mån — och för somliga helt och hållet — kan tävla med spritdryckerna.

Herr Hagberg i Malmö frågade, varför vi skall avlasta fabrikanterna deras reklam. Låt oss se på den saken! Det är faktiskt så, att den stora allmänheten inte vet att dylika alkoholfria drycker existerar. Den som har försökt att få tag i dem — och där har jag personlig erfarenhet — vet hur oändligt svårt det är att finna sig till rätta på detta område. Omsättningen på dessa drycker, och därmed de ekonomiska resurserna för reklam, är liten. Om vi lyckas i vår strävan, och det tror jag vi kommer att göra, så är detta av positivt värde. När jag har bjudit mina icke helnyktra vänner på sådana drycker, har detta nämligen mötts med stor tillfredsställelse, och i många fall har vederbörande varit glada över att ha fått denna möjlighet. Det är därför otvivelaktigt ur nykterhetssynpunkt värdefullt, att vi kan upplysa den stora allmänheten om vad här finns att tillgå. Det är nyttigt, som herr Larsson i Luttra sade, också ur fruktodlarsynpunkt, men för mig är detta främst ett nykterhetsintresse.

Om vi nu anser att det är värdefullt

Främjande av alkoholfritt umgängesliv

ur olika synpunkter att folk får veta, att här finns en vara att tillgå som, om de gör bekantskap med den, väcker deras tillfredsställelse, är det då inte klokt att vi använder dessa pengar — de 200 000 kronorna är ju ett engångsanslag — för att ta fram i det allmänna medvetandet att sådana drycker finns? Ty därutav skapas nog sedan en helt annan möjlighet för fabrikanterna att göra den erforderliga reklamen.

När jag föreslår att vi dessutom skall ge Föreningen Fruktdrycker 25 000 kronor om året, så är det närmast för att man skall få ett organ som vill arbeta för att ta vara på nyheter, att så att säga föra utvecklingen framåt, vilket man ju inte alltid kan säga att fabrikanter gör. Lyckas fabrikanter med sina märken är de inte alltid så förfärligt intresserade av att experimentera med andra.

Jag anser således att det finns mycket starka skäl för att vi tar detta steg och jag vill för min del rikta den rekommendationen till andra kammaren att i denna fråga följa första kammaren, som med mycket stor majoritet har bifallit utskottets förslag.

Herr HAGBERG i Malmö (h):

Herr talman! Finansministern började sitt anförande med att förklara, att han kände sig pinsamt berörd av de två första anförandena i denna debatt, d. v. s. mitt och herr Cassels. Han tilllade att dessa anföranden hade intet med nykterhetsintresse att skaffa. Jag förutsätter att herr statsrådet vid närmare eftertanke är beredd att, i varje fall inför sig själv, beklaga detta uttalande såsom överord. Jag vill erinra herr statsrådet om — jag kan bara tala för mig själv — att jag under åtta års arbete i 1944 års nykterhetskommitté har givit så många bevis på ett positivt nykterhetsintresse, att den frågan icke här behöver vidare diskuteras. I övrigt tillåter jag mig hänvisa till

denna kommittés ordförande och dess samtliga ledamöter.

Den angelägenhet, jag berörde, gällde anslaget på 200 000 kronor till propaganda för alkoholfria festdrycker. Nu har finansministern sökt motivera nödvändigheten och ändamålsenligheten och angelägenheten av denna propaganda. Men det kan omöjligt vara finansministern obekant, att en sådan dryck som exempelvis Merlino kan man köpa i praktiskt taget varenda välsorterad speceriaffär i denna stad — utan något statligt anslag! Jag ifrågasatte, huruvida inte dessa 200 000 kronor skulle kunna rymmas inom ramen av det tvåmiljonersanslag, som riksdagen med tämligen stor sannolikhet kommer att votera för denna kampanj. Jag pekade i mitt förra anförande på vissa utgiftsposter, som jag tycker är sådana, att man där skulle kunna göra besparingar.

Jag skall be att för kammarens ledamöter få ange ytterligare några. Här finns en utgiftspost, icke närmare specificerad, som kallar för »programpatruller», 90 000 kronor. Vidare en utgiftspost som heter »opinionsundersökningar», 48 000 kronor. Vad menas med det? Jo, man får veta följande: I samarbete med statistiska centralbyråns utredningsinstitut har en undersökning av opinions- och vaneutvecklingen planerats. Det kan väl inte vara kammarens ledamöter obekant, att 1944 års nykterhetskommitté gjorde ett helt komplex av sådana undersökningar, vilka redovisades i Kungl. Maj:ts proposition, som behandlades av särskilda utskottet, och vilka var väl kända av andra kammaren, när man förra året fattade beslut i den stora frågan.

Jag skulle kunna peka på en annan punkt, där besparingar kan göras. Det gäller kanslikostnaderna. Kanslikostnader för denna kampanj är, mina damer och herrar, upptagna till över 300 000 kronor. Det skulle alltså kosta över 300 000 kronor att administrera ett be-

lopp på 1 700 000 kronor. Jag undrar var inom enskild verksamhet man skulle kunna tillåta sig ett sådant slöseri med pengar.

Om man närmare studerar dessa ifrågasatta kansliutgifter, finner man även en på 200 000 kronor till något som heter »länsombud». När man på detta sätt kan gå från post till post, anser jag, att man har ganska goda skäl för den uppfattning, vilken jag gav till känna, nämligen att man — om man nu är övertygad om lämpligheten av detta anslag — mycket väl kan tillgodose detta krav inom ramen av de två miljoner, som det tidigare varit fråga om. Jag kan inte finna något godtagbart skäl för att man skall utöka anslaget till kampanjen med dessa 200 000 kronor.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **SKÖLD**:

Herr talman! Herr Hagberg använde sin repliktid till att på nytt tala om den stora kampanjen, som ju ligger utanför dagens överläggningsämne, och han exemplifierade sin framställning med åtskilliga stora siffror. Jag skulle tro, att dessa siffror har en mycket ringa inverkan på kammarens ledamöter, ty litet till mans är de ju väl medvetna om vad det kostar att driva reklam. Vi har ju vartannat år våra valrörelser, och när vi jämför med kostnaderna för dessa tror jag inte, att de siffror herr Hagberg drog fram ter sig så överväldigande.

Det är klart att man skulle kunna göra som herr Hagberg och göra reklam för en viss fruktdryck. Jag vet inte om herr Hagberg menade, att den han nämnde var nummer ett. Jag vill för min del inte gå in på den frågan; det skulle ju annars vara mycket att säga härom.

Och till sist vill jag bara påpeka att jag inte alls talat om herr Hagbergs nykterhetsintresse. Det behövs inga vitt-

Främjande av alkoholfritt umgängesliv

nen därvidlag, ty det finns intet sådant mål. Jag sade, att jag fann icke något av nykterhetsintresse i *de båda anföranden*, som jag apostroferade, och där kan vi ju låta det stenografiska referatet fälla utslag oss emellan.

Herr CASSEL (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror ganska litet på detta, att man skall driva in getterna i en fålla och fåren i en annan och så vattna dem på olika ställen. Jag tror i stället att man på de restauranger, där det serveras öl och sprit, skall försöka lägga förhållandena så till rätta, att även personer, som inte förtär alkohol i någon form, ändå känner sig välkomna. Det var något mycket riktigt som herr Larsson i Luttra sade, när han talade om att det på en spritrestaurang bör vara lika naturligt att låta bli att förtära alkohol som att göra det. Vi skall visa samma respekt och aktning för den som är absolutist som för den som på ett måttligt sätt umgås med alkohol.

Det är mycket nyttigt, när det i ett lag på en restaurang finns någon eller några, som säger ifrån att han eller hon inte förtär alkohol utan i stället dricker någonting annat och kanske visar, att detta är en dryck, som även andra skulle kunna förtära med nöje. Detta förekommer, mina damer och herrar, i allt större utsträckning, därför att fler och fler nu kör bil, och dessa har ju lärt sig, att skall man köra bil, så skall man inte dricka sprit. Även om de inte är absolutister, vill de därför ha en alkoholfri dryck.

Jag vet av uppgifter, som jag fått från restaurangnäringen närstående personer, att de restauranger, som gjort försök att i vidgad utsträckning servera s. k. alkoholfria drinkar och dylikt, funnit detta lönande. Det är mycket god omsättning på alkoholfria drycker på de restauranger, som även serverar alkohol. Jag tror därför det är oklokt

Främjande av alkoholfritt umgängesliv

att göra en uppdelning. Jag tror att man i stället skall fortsätta att ha restauranger, som serverar båda slagen av drycker. Om jag skulle få komma med ett litet uns av nykterhetsintresse — som ju finansministern tidigare efterlyst från min sida — så vill jag säga, att vi skall sträva efter att få in ett nyktert umgängessätt även på våra spritrestauranger.

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! Alla känner ju till finansministerns stora och nitiska intresse för denna sak, och vi vet, att han har en mycket varm övertygelse, som väcker vår respekt. Om jag ändå inte delar hans uppfattning i detta speciella fall beror det på att jag inte tror, att dessa spritfria restauranger i längden kommer att kunna hävda sig. Men vad som varit avgörande för min ställning i nykterhetsutskottet är ju att man hoppas, att när motboken försvinner skall spriten ju förlora den centrala plats, som den har i vårt umgängesliv. Jag tror att ett av stegen för att nå detta mål är att nykteristerna i större utsträckning själva går på spritrestauranger och visar, att de kan känna trevnad på dessa. Om det beslut, som skall träda i kraft den 1 oktober, skall ha den verkan vi alla hoppas att det skall få, måste, synes det mig, man göra även spritrestaurangerna till platser, där nykterister kan trivas. Lyckas man inte på den punkten, kommer det kanske att visa sig, att beslutet inte fick den goda verkan ur nykterhetssynpunkt, som vi hade hoppats.

Jag tyckte mig i finansministerns anförande finna en antydning om att han ansåg, att de som har en annan uppfattning än han är mindre intresserade av nykterhetsfrågan. Så är inte förhållandet, utan många av oss hyser ett stort intresse för att det skapas större nykterhet. Men då måste den inställningen bort, att man går på

restaurang egentligen bara för att dricka sprit. Det är en felaktig inställning. Man bör inte med statsmedel försöka dirigera folk att bara gå på spritfria restauranger. Jag tror det vore värdefullare för vårt sällskapsliv, om nykterister och icke nykterister kunde träffas på restaurangerna.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde till en början propositioner beträffande utskottets i punkten a) gjorda hemställan, nämligen dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt dels ock på avslag därå i enlighet med den av fröken Andersson m. fl. avgivna reservationen, och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hagberg i Malmö begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten a) i utskottets utlåtande nr 31, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren i enlighet med den av fröken Andersson m. fl. avgivna reservationen avslagit utskottets hemställan i denna del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

I avseende å punkten b) gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den av fröken Andersson m. fl. av-

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

givna reservationen i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets berörda hemställan.

Slutligen gav herr talmannen i fråga om punkten c) propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nihlfors begärde emellertid votering, vadan efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten c) i utskottets utlåtande nr 31, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit utskottets hemställan i denna del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Nihlfors begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 146 ja och 42 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 9

Lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönegradsplaceringen för vissa tjänster m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 25 hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag 4 — *Andra kammarens protokoll 1955. Nr 6*

av statsrådsprotokollet över civilärenden för den 17 december 1954, föreslagit riksdagen att godkänna de i bilagorna 1—12 till statsrådsprotokollet i ärendet upptagna förslagen om placering i lönegrad av vissa tjänster m. m. samt att bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för förslagens genomförande fr. o. m. den 1 juli 1955.

I propositionen hade, i anslutning till vissa efter förhandlingar träffade överenskommelser, framlagts förslag till lönegradsplacering m. m. för tjänster, som icke prövats vid den under åren 1952 och 1953 genomförda allmänna tjänsteförteckningsrevisionen, avseende övnings- och facklärartjänster av olika slag inom undervisningsväsendet samt vissa andra tjänster, vilkas lönegradsplacering ansetts böra prövas i samband därmed. Genom förslagens realiserande skulle den allmänna tjänsteförteckningsrevisionen komma att bli definitivt slutförd.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två lika lydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hesselbom* (I: 259) och den andra inom andra kammaren av fröken *Elmén m. fl.* (II: 276), i vilka hemställts att riksdagen måtte fatta beslut om inplacering av manliga och kvinnliga yrkeslärare vid statens skolor tillhörande barna- och ungdomsvården i lönegrad 21 i stället för lönegrad 20, som föreslagits av Kungl. Maj:t.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 259 och II: 276,

1) godkänna de i bilagorna 1—12 till statsrådsprotokollet över civilärenden för den 17 december 1954 upptagna förslagen om placering i lönegrad av vissa tjänster m. m.,

2) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga åtgärder för förslagens genomförande fr. o. m. den 1 juli 1955.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av fröken *Andersson*, her-

Förordning om försäljning av alkoholfria drycker

rar *Hesselbom* och *Svensson* i Ljungskile samt fröken *Elmén*.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid

Fröken **ELMÉN** (fp):

Herr talman! Den blanka reservation, som fogats till utskottets utlåtande, avser lönegradsplaceringen för yrkeslärarna vid ungdomsvårdsskolorna.

Jag är fullt på det klara med att det här föreliggande förslaget om lönegradsplacering för bl. a. övnings- och facklärare är ett förhandlingsresultat, men jag måste dock säga att det utgör ett rätt egendomligt förhandlingsresultat. Inom hela undervisningsväsendet har övnings- och facklärarna placerats i lönegrad 21 med undantag endast för de yrkeslärare som arbetar på ungdomsvårdsskolorna, vilka lärare har placerats i lönegrad 20. Motionsledes har framställts ett yrkande om att även dessa tjänster skall placeras i lönegrad 21. Vederbörande lärare måste ha samma kompetens som övriga övnings- och facklärare. Därtill kommer att de har ett svårare klientel att arbeta med, att de har längre daglig tjänstgöring och kortare semester. Det är också för närvarande mycket svårt att rekrytera dessa tjänster, och det kommer att bli ännu svårare, om tjänsterna placeras en lönegrad lägre än övriga tjänster för övnings- och facklärare.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till motionerna i första kammaren nr 259 och i andra kammaren nr 276, i vilka hemställas att övnings- och facklärarna vid ungdomsvårdsskolorna måtte placeras i samma lönegrad som motsvarande lärare vid övriga skolor.

I detta anförande, under vilket herr andre vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna, instämde herr *Rylander* (fp), fru *Boman* (h) och fröken *Karlsson* (h).

Sedan överläggningen härmed för-

klarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som följde av bifall till motionerna I: 259 och II: 276; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 10.

Förordning om försäljning av alkoholfria drycker

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om försäljning av alkoholfria drycker, jämte i ämnet väckta motioner.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **HAMMAR** (fp):

Herr talman! I anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 6 med förslag till förordning om försäljning av alkoholfria drycker, vilken bevillningsutskottet behandlar i här föreliggande betänkande, har ett par motioner väckts, nämligen i första kammaren nr 132 av herr Englund m. fl. och i andra kammaren nr 181 av herr Hammar m. fl., vari hemställes, att riksdagen måtte avslå förevarande proposition.

Bevillningsutskottet hemställer nu i sitt betänkande nr 8 om bifall till Kungl. Maj:ts proposition och om avslag på Englund—Hammars motioner. Detta sker dock först efter en jämförelsevis utförlig redogörelse för motionernas motivering. Utskottet bestriider icke heller, att den nu tillämpade ordningen i fråga om handel med alkoholfria drycker i viss mån verkat avhållande på därför mindre lämpliga personer från att inlåta sig på utskänkingsrörelse av ifrågavarande slag. Dock menar utskottet, att denna avhållande verkan icke bör överskattas. Även andra omständigheter verkar nämligen i samma riktning. Vidare håller utskottet före, att den föreslagna effektivi-

Förordning om försäljning av alkoholfria drycker

seringen av reglerna om övervakning och ingripande från myndigheternas sida synes ägnad att på ett fullt tillfredsställande sätt motverka tendenser till missförhållanden i samband med servering av alkoholfria drycker.

Utskottets resonemang låter höra sig. Utskottet räknar också upp en rad av institutioner och myndigheter, vilkas yttranden i stort sett sammanfaller med propositionens och utskottets uppfattning. Referat av ett mycket vägande remissyttrande saknas dock: det från Sveriges nykterhetsvänners landsförbund.

Landsförbundet — som i denna fråga måste anses såsom i eminent grad sakkunnigt — har en del synpunkter, vilka jag nog menar är mycket vägande. Bl. a. betonar landsförbundet i sitt yttrande, att erfarenheten »både från vårt land och främmande länder ger vid handen, att rusdryckshandeln kräver ett komplement, som avser utskänkning över huvud, således även den, som icke avser alkoholdrycker».

I Danmark, som i detta avseende nog kan anses som ett med Sverige jämförbart land, har man »funnit effektiviteten kräva, att erforderlig kontroll utövas även över de restaurangrörelser, som sakna rätt att utskänka alkoholdrycker. Liksom i Sverige har man där funnit, att dessa eljest i några fall bli lönnkrogar. Den svenska rättsstatistiken ger dessutom vid handen, att innehavare av nykterhetskaféer i icke ringa omfattning fällt för olaga utskänkning av pilsnerdricka. Genom lagstiftningen 1925 har på detta område nåtts ett tillfredsställande läge i fråga om denna kontroll. På orter, där tidigare olägenheter yppade sig, har tillståndsförfarandet gett en möjlighet att sålla bort olämpliga element ur företagarkretsen.» Den »omständigheten, att endast ett fåtal sökande vägrats tillstånd genom detta förfarande, är inget mått på förfarandets kvantitativa betydelse. Själva tillståndsförfarandet medför nämligen, att

ansökningar från ett stort antal personer utebli, vilka betrakta ansökningen som utsiktslös, men som under andra omständigheter skulle försöka sig i branschen. Genom 1925 års lagstiftning har man därför enligt landsförbundets mening nått en smidig anpassning till de på förevarande område föreliggande behoven.»

»Något egentligt missnöje med denna lagstiftning» har man icke kunnat redovisa, fortsätter landsförbundet.

Enligt landsförbundets mening saknar de vid 1954 års riksdag vidtagna ändringarna i alkohollagstiftningen någon principiell restriktionsfientlig innebörd. »Riksdagens beslut innebär visserligen, att man funnit det ur nykterhetssynpunkt olämpligt att upprätthålla den individuella kontrollen i fråga om köpare av rusdrycker, men däremot knappast någon principiell benägenhet att häva kontrollen över de företagare, som äro verksamma på områden, vilka nykterhetspolitiskt äro av betydelse.»

Landsförbundet slutar med att ge uttryck för sin uppfattning att det är »värdefullt, om bestämmelserna i den nuvarande förordningen med deras av erfarenhet styrkta profylaktiska värde bibehållas vid övergången till de nya reglerna rörande försäljning av spritdrycker och öl».

Herr talman! Av det ovan anförda finner jag fortfarande propositionens och bevillningsutskottets hemställan erbjuda försämrade kontrollmöjligheter under tiden för övergången till en ny rusdrycksförsäljningsförordning. Samtidigt inser jag emellertid det gagnlösa i att i riksdagen ta upp en kamp mot ett enhälligt utskott, och av den anledningen avstår jag från att i detta sammanhang göra något särskilt yrkande.

Herr OLSSON i Gävle (s):

Herr talman! Det har varit mycket svårt för bevillningsutskottets såväl absolutister som icke-absolutister att fatta,

Förkortad arbetstid vid påfrestande eller hälsofarligt arbete

att man måste omgärda sockerdrickat med strängare kontrollbestämmelser än vi från och med den 1 oktober har i fråga om den starka spriten. Man får väl ursäkta att bevillningsutskottet, som ju också är en smula sakkunnigt på det här området, kommit till det resultatet. Om herr Hammar i propositionen tar del av de möjligheter vi har till kontroll av företagen hos länsstyrelsen, hos polismyndigheten, hos länsnykterhetsnämnden och hos den lokala nykterhetsnämnden, tycker jag han skulle kunna vara tillfredsställd med detta förslag. Jag ber, herr talman, att få hemställa om bifall till bevillningsutskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 11

Föredrogs vart efter annat:

bankoutskottets utlåtande nr 3, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar m. m., dels ock i ämnet väckt motion; och

första lagutskottets utlåtande nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 21 december 1949 (nr 655) med särskilda bestämmelser om utskrivning från sinnessjukhus.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 12**Förkortad arbetstid vid påfrestande eller hälsofarligt arbete**

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 3, i anledning av väckta motioner med förslag till lag om förkortad ordinarie arbetstid för arbetstagare med särskilt påfrestande eller hälsofarligt arbete.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 4 i första kammaren av herr *Persson, Helmer*, och herr *Norling* samt nr 4 i andra kammaren av herr *Hagberg* i Stockholm m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte antaga ett i motionerna framlagt förslag till lag om förkortad ordinarie arbetstid för arbetstagare med särskilt påfrestande eller hälsofarligt arbete.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I:4 och II:4, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **SENANDER** (k):

Herr talman! Utskottet har avstyrkt vår motion under hänvisning till att 1947 års arbetsbetstidsutrednings förslag befinner sig på remiss, varför riksdagen inte nu bör ta ställning. I utskottets förslag finns inte den minsta antydning om utskottets ställning till själva sakfrågan. Inte sällan brukar ju eljest ett utskott kunna kosta på sig ett välvilligt uttalande eller en förhoppning om att frågan snart skall bringas till sin lösning.

Vi kan inte föreställa oss, att utskottets majoritet i princip har något att invända mot en arbetstidsförkortning för de grupper med tungt eller hälsovådligt arbete, som vi åsyftar i vår motion och som arbetstidsutredningen funnit vara i behov av en arbetstidsförkortning. Utskottets helt negativa ställningstagande till vår motion kan vi därför inte tyda på annat sätt, än att utskottet inte finner angelägenhetsgraden av en arbetstidsförkortning så trängande, att det behövt uttala sig därom.

Det är emellertid tydligt att en lösning av frågan icke utan allvarliga risker för arbetskraften längre kan för-

Förkortad arbetstid vid påfrestande eller hälsofarligt arbete

halas. Den ökade hetsen i arbetet och de djävulskt utstuderade arbetsmetoder, som går under benämningen MTM och andra beteckningar, medför en fruktansvärt snabb förslitning av arbetskraften. Enligt vad jag inhämtat är det ett faktum, att man vid ett företag här i landet, där MTM praktiseras, inte längre räknar antalet år för arbetskraftens förslitning i tiotal utan i ental. Det ligger därför en hård realism bakom kravet på en arbetstidsförkortning för Sveriges arbetare. Den opinion, som vuxit sig allt starkare under senare år, bottenar i oron hos arbetarna själva för följderna av den ökade hetsen och jäktet i arbetet.

Denna opinion är inte av färskt datum. Då den kommunistiska gruppen för ett antal år sedan motionerade om fem dagars arbetsvecka, fick motionen en anslutning inom arbetarrörelsen, som var minst sagt imponerande. Senare har fackförbund efter fackförbund uttalat sig för 40 timmars arbetsvecka. LO har även anslutit sig till kravet på arbetstidsförkortning och särskilt uttalat sig för en snabb lösning av frågan för grupper med pressande och hälsovådligt arbete.

De arbetargrupper vi i vår motion ansett böra omedelbart komma i åtnjutande av arbetstidsförkortning är gruvarbetare, treskiftsarbetare, trafikpersonal, nattarbetare, gjutare och grupper som utsätts för farlig röntgenstrålning eller strålning från radioaktiva ämnen, laboratoriepersonal o. s. v. Gruvarbetarna har redan fått principen om 40-timmarsvecka fastslagen i avtalet, men det har visat sig att avtalsbestämmelserna kringgås, varför principen bör lagfästas även för dem.

Vad treskiftsarbetet beträffar framlade arbetstidsutredningen redan år 1948 förslag om förkortning av arbetstiden till 42 timmar i veckan. Förslaget föranledde emellertid ingen åtgärd från statsmakternas sida. Nu borde väl denna redan utredda fråga vara mogen för

ett avgörande utan ett nytt omständligt remissförfarande och annan förhållning. Meningarna om skiftarbetets karaktär går knappast numera isär. Skiftarbetet sliter arbetskraften, söndertrasar fritiden, leder till en synnerligen oregelbunden livsföring och förstör hemlivet.

För trafikpersonalen har utredningen presterat ett otillfredsställande förslag. Samma är förhållandet med nattarbetarna. Förslaget har också utdömts av LO, som föreslår att allt nattarbete efter kl. 23 bör uppvärderas genom en förkortning av arbetstiden.

Utredningen har icke velat tillgodose trafikpersonalens krav på förkortad arbetstid. Den föreslår endast att en relativt liten grupp järnvägsmän, närmare bestämt de som utför »krävande säkerhetstjänst», skall komma i fråga. Dessa skulle under vissa förutsättningar få en förkortning av arbetstiden till 42 timmar per vecka. Denna snäva begränsning tyder på en anmärkningsvärd okänslighet för det faktum, att järnvägspersonalen över lag, inte minst genom järnvägsstyrelsens missriktade personalpolitik, är synnerligen hårt pressad, vilket givetvis medför risker för trafiksäkerheten även i de fall där vederbörande inte direkt sysslar med »säkerhetstjänst».

Vi har ansett att åt all trafikpersonal på alla områden måste ges förkortad arbetstid. Trafiken ställer numera genom de höga hastigheterna och den tilltagande trafiktätheten utomordentligt stora krav på alla som har med yrkesmässig trafik att göra. Inte minst ut trafiksäkerhetens synpunkt är det därför en brådskande angelägenhet, att arbetstidsförkortning genomföres för trafikpersonal vid järnvägar, spårvägar, busar och annan yrkesmässig motorfordonstrafik.

Gjutarna slutligen har ett oerhört pressande och hälsofarligt arbete. Silikoseriskerna är synnerligen stora, gjuteriarbetet har en stor olycksfallsfrekvens, det är tungt, nervpåfrestande

Förkortad arbetstid vid påfrestande eller hälsofarligt arbete

och smutsigt. Det har därför väckt stor förbittring bland gjuteriarbetarna, att de inte innefattats i utredningens förslag till partiell arbetstidsförkortning. Tidningen Gjutaren betecknade denna hållning som en utmaning mot Sveriges gjuteriarbetare men uttalade samtidigt förhoppningen, att statsmakterna på ett bättre och rättvisare sätt skulle bedöma gjutarnas strävan efter en förkortning av arbetstiden.

Herr talman! Det förslag vi framfört i vår motion avser att utan tidsödande remissförfaranden och eventuellt nya utredningar åstadkomma en arbetstidsförkortning för särskilt utsatta arbetargrupper. Frågan är grundligt utredd, och förslag till lag har framlagts av arbetstidsutredningen. De parter som beröres har varit i tillfälle att ge till känna sina meningar. Att då en lösning skall ytterligare fördröjas är obegripligt. Behovet av arbetstidsförkortning för de grupper motionen gäller är så uppenbart, att väl knappast någon vågar sig på ett bestridande. Vi menar därför att det inte finns något acceptabelt sakskalet för att avslå motionen, vilket också utskottets knapphändiga yttrande tycks visa.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till den av herr Hagberg i Stockholm m. fl. väckta motionen.

Herr NILSSON i Göteborg (s):

Herr talman! Herr Senander har under senare år presenterat många olika varianter av förslaget till arbetstidsförkortning. Det är först i år som från kommunistiskt håll presenterats ett mera konkret förslag i denna fråga. 1952 motionerade herr Senander och hans partikamrater om ett skyndsamt förslag till sådan ändring av lagstiftningen som innebär, att lördagen blir fri och att alltså arbetsveckan skall bestå av fem dagar. Det var alltså ett förslag om femdagarsvecka, som det populärt kallas, som han då presenterade. Men då han i dag har lagt särskild vikt

vid att trafikpersonalens arbetstid förkortas vill jag påminna om att i förslaget om femdagarsveckan skulle inte trafikpersonalen kunnat inrymmas, varken de anställda vid järnvägarna eller personalen vid de övriga trafikföretagen här i landet. I fjol framlades ett annat förslag som gick ut på att riksdagen skulle besluta om en utredning om allmän arbetstidsförkortning.

Nu måste jag bekänna att jag som reservant i den av herr Senander åberopade arbetstidsutredningen känner det ganska uppmanande, att min reservation där, som gällde arbetstidsförkortning för trafikpersonalen, har bildat underlag för yrkandet i den kommunistiska motionen. I den delen av motionen som rör trafikpersonalen — och det är den delen jag av förklarliga skäl är särskilt intresserad av — har alltså herr Senander konstaterat att anspråken på en arbetstidsförkortning var rimliga.

Jag och en annan reservant i arbetsutredningen, fru Elsa Johansson, har även reserverat oss för att gjutarna också skulle inrymmas i arbetstidsförkortningsförslaget. Jag konstaterar att även det yrkandet har accepterats i den kommunistiska motionen. Det är ganska lätt att nu, när man fått en liten vägledning, komma med detaljerat förslag.

För egen del har jag inga principiella invändningar att göra, det är självklart. Utskottet har heller inte tagit något avgörande i själva sakfrågan. Det beror inte på att utskottet skulle ha tänkt på det sättet som herr Senander här sade, nämligen att utskottet inte skulle anse angelägenhetsgraden av en arbetstidsförkortning vara så hög, utan orsaken till att utskottet icke har tagit ställning till själva sakfrågan är, att arbetstidsutredningens betänkande är ute på remiss och att remisstiden inte går ut förrän den 1 mars. Innan dess kan man ju av rimliga skäl inte begära att vare sig utskottet eller riksdagen skall anam-

Förkortad arbetstid vid påfrestande eller hälsofarligt arbete

ma ett lagförslag som detta, som säkerligen inte är så juridiskt fullkomnat att det inte måste göras till föremål för en översyn.

Jag skulle vidare vilja fråga: Om vi nu skulle följa den kommunistiska motionen och besluta i dag, hur skall man då lösa rekryteringsfrågan inom sådana verksamhetsområden som trafiken? Där kan man inte släppa folk direkt på en spårvagn eller en buss, utan vederbörande måste undergå någon månads utbildning. Arbetskraftsbristen gör det redan besvärligt för oss att få tillräckligt med personal — jag kan endast svara för spårvägarna — och det skulle bli ännu större efterfrågan vid en arbetstidsförkortning just nu, som skulle kräva ytterligare personalrekrytering. Det hinner man inte med på den korta tid som skulle stå till förfogande. Det är alltså rent praktiska skäl som omöjliggör att man på denna korta tid skulle kunna förverkliga det förslag som här föreligger.

Jag har i en reservation till arbetsutredningens betänkande sagt min mening om detta. Herr Senander bör inte uttala sig och kan inte bättre än jag uttala sig om arbetsförhållandena på trafikområdet, om den hets och om det ansträngande arbete som nu förekommer. Det är också just med hänsyn till trafiksäkerheten som jag har reserverat mig för en förkortning av trafikpersonalens arbetstid.

Detta är således de sakskalet som ligger till grund för utskottets ställningstagande, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr andre vice talmannen övertog nu ånyo ledningen av förhandlingarna.

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Herr Nilsson i Göteborg tycktes vara överraskad över att vi har ställt oss på hans sida då det gäller hans reservation i arbetstidsutredningen. Jag tycker att han i stället borde känna sig tacksam för att vi har givit

vår anslutning till hans linje i den frågan, en linje som för övrigt inte är någon ny upptäckt av herr Nilsson, ty såsom herr Nilsson erinrade om har vi ofta motionerat om arbetstidsförkortning för samtliga arbetargrupper här i landet, inberäknat alltså de grupper som herr Nilsson i utredningen har reserverat sig till förmån för.

Vårt förslag om femdagarsveckan på sin tid var icke något konkret förslag. Det ansåg vi oss icke mäktiga att framlägga, utan vi ansåg att frågan borde utredas, och vi ställde krav på utredning i en motion. Tyvärr blev också den motionen, som endast syftade till en utredning, avslagen.

Sedan är det uppenbart att det förslag, som vi här har framlagt och som är konkret, inte med säkerhet är juridiskt oantastligt, men vi gissar att det i andra lagutskottet finns folk, kapabelt att i så fall ändra på de oformligheter i juridiskt avseende, som möjligen vidhäftar vår motion, i stället för att bara vifta bort den och säga att utskottet, med anledning av att förslaget är på remiss, inte anser att riksdagen bör ta ställning till det framlagda förslaget.

Vad sedan tiden fram till ikraftträdandet beträffar anser jag att den inte är så kort, men utskottet anser tydligen att den är för kort. Då kunde man ju emellertid bara ha framflyttat tidpunkten för ikraftträdandet, om nu dessa svårigheter med anskaffande av erforderlig arbetskraft existerar, som herr Nilsson talar om.

I det sammanhanget vill jag emellertid erinra herr Nilsson om att statens järnvägar tydligen har gott om folk, eftersom de avskedar personal. De har avskedat i flera tusental och fortsätter alltjämt att avskeda personal.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till de i

Höjd minimiålder för förande av lätt motorcykel

ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 13

Höjd minimiålder för förande av lätt motorcykel

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckta motioner om höjning av minimiåldern för erhållande av körkort för lätt motorcykel.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid

Herr SVENSSON i Vä (bf):

Herr talman! På denna punkt har jag i denna kammare väckt en motion, där det föreslås att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring av vägtrafikförordningen, att körkort för lätt motorcykel liksom för tung motorcykel må meddelas endast den som fyllt 18 år.

När riksdagen år 1951 hade att ta ställning till körkortsåldern för motorcyklar fastställdes den för de tunga motorcyklarna till 18 år och för de lätta motorcyklarna till 16 år. Den lägre körkortsåldern för de lätta motorcyklarna motiverades då med att det för ungdomar i 16- och 17-årsåldern kunde vara av stor betydelse att äga tillgång till motorfordon, som de kunde använda för färd till och från undervisningsanstalter och arbetsplatser. Detta var kanske en riktig argumentering den gången, men det har sedan dess hänt en hel del på motorismens område. Då hade mopeden ännu inte fått någon större spridning, och den var dessutom körkortsbelagd liksom andra motorcyklar. Numera är mopeden inte längre körkortsbelagd. Den är dessutom billig och lätthanterlig och har på grund därav fått en social betydelse, som man inte kunde förutse år 1951. Härigenom har argumenteringen från år 1951, att den lägre körkortsåldern för de lätta motorcyklarna skulle tillgodose 16- och

17-åringarnas behov av tillgång till lättare motorfordon, väsentligt förlorat i tyngd.

Mopeden med dess begränsade hastighet bör i allmänhet vara tillräcklig för att tillgodose dessa ungdomars behov av att komma fort fram, vare sig det nu gäller färder till skolor och arbetsplatser eller det är fråga om nöjes- och rekreationsresor. Med mopeden är riskmomentet betydligt mindre än med den snabbare lätta motorcykeln. Den lätta motorcykeln är mer än mopeden ägnad att inbjuda till tävlings- och kappkörning, med stora risker för såväl ungdomarna själva som medtrafikanterna. Det är visserligen sant att de lätta motorcyklarna är mindre riskabla än de tunga, men det kan inte bestridas, att även de lätta typerna kan bli farliga i händerna på ungdomar, som för fartens tjusning så lätt glömmer riskerna. Jag tror förvisso att de flesta av våra ungdomar är tillräckligt omdömesgilla att rätt kunna hantera en motorcykel, men det finns obestriddligen undantag, och det är dessa som blir ödesdigra. Jag tror också att många människoliv kunde sparas, om körkortsåldern höjdes från 16 till 18 år även för lätta motorcyklar. På det sättet får man dessutom en enhetlig körkortsålder, vilket bör vara till fördel, då det leder till ett mera lätthanterligt och smidigt system för utfärdande av körkort.

Andra lagutskottet, som behandlat denna motion, anser det vara av vikt att denna fråga får en allsidig belysning, och utskottet, som inhämtat att spörsmålet om körkortsåldern kommer att tas upp av 1953 års trafiksäkerhetsutredning, vill därför inte nu föreslå riksdagen att ta ställning till frågan. Under sådana förhållanden kan jag biträda utskottets hemställan, och med den här anförda motiveringen vill jag uttala den förhoppningen, att utredningen så småningom måtte komma fram till ett positivt resultat.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Ändring av förordningen om statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställen bifölls.

§ 14

Ändring av förordningen om statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckta motioner angående viss ändring av förordningen om statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 167 i första kammaren av herr *Arrhén* samt nr 298 i andra kammaren av herr *Östlund m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte uttala att 2 § förordningen den 15 juni 1934 om statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor måtte erhålla i motionerna angiven lydelse och den som bilaga till förordningen fogade tabellen ändras på sätt i motionerna angivits.

Det i motionerna framlagda förslaget innebar, att statsbidraget i jämförelse med gällande bestämmelser skulle bli något högre vid en mer betydande och något lägre vid en ringa arbetslöshet.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 167 och II: 298, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Magnusson*, som under åberopande av innehållet i förevarande motioner ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna måtte för sin del antaga i reservationen framlagt förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 15 juni 1934 (nr 265) om statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor.

Utskottets hemställen föredrogs; och anförde därvid:

Herr HAGÅRD (h):

Herr talman! Den motion, som här är behandlad av andra lagutskottet, innebär ett förslag till viss ändring i nuvarande grunder för statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor. Innebörden är i korthet att man vid en ringa och relativt obetydlig arbetslöshet skulle ha ett lägre statsbidrag, som vid en mera omfattande arbetslöshet skulle i motsvarande mån höjas. Mot denna princip kan inte göras några egentliga erinringar.

Jag vill för min del gärna erkänna att den föreliggande motionen kanske inte är så utformad och utmejslad, att den tillräckligt tydligt ger vid handen vad man här syftar till, men den är i alla fall ett steg i rätt riktning, och jag ber därför, herr talman, att från början få yrka bifall till den reservation som är fogad till detta utlåtande.

Därutöver vill jag säga några ord som har ett intimt sammanhang med den föreliggande frågan. För många av oss och kanske ännu mera för många utanför riksdagen framstår det som ganska oförklarligt, att samhället i tider av full och till och med överfull sysselsättning, då det råder en besvärande brist på arbetskraft, alltjämt måste räkna med ett betydande antal personer som — statistiskt åtminstone — betecknas som oförvällat arbetslösa och som av allt att döma inte kan erhålla någon som helst anställning. Det erfordras också stora kontantbelopp för att bisträcka dessa medborgare. I årets och nästkommande års stat räknar man med ett belopp av inte mindre än 40 miljoner kronor. Den som noga genomläst statsverkspropositionen och slagit upp femte huvudtiteln under rubriken Bidrag till erkända arbetslöshetskassor skall där finna att det utom dessa 40 miljoner kronor är inte mindre än cirka 53 miljoner kronor av medlemmarnas avgifter som används för detta ändamål, liksom också en avkastning av innelig-

Ändring av förordningen om statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor

gande fonder på cirka 8 miljoner kronor.

Om man jämför denna socialförsäkringsgren med till exempel sjukförsäkringen, finner man att statsbidraget till denna arbetslöshetsförsäkring är åtminstone proportionsvis vida större. Man har försökt förklara denna företeelse på olika sätt. Man brukar använda uttrycket omsättningsarbetslöshet, d. v. s. luckor i sysselsättningen emellan olika anställningar. Det är uppenbart att sådana företeelser icke helt kan undvikas, men genom arbetskraftens rörlighet och förmåga till anpassning har dessa nödtvungna pauser mellan anställningarna i tidigare skeden av arbetsmarknadens historia kunnat nedbringas, framför allt i tider med god sysselsättning. Det förefaller emellertid den som står utanför och betraktar detta som om tillgången till en vidgad arbetslöshetsförsäkring ovedersägligen fört med sig en viss tröghet på arbetsmarknaden och påtagligt minskat arbetskraftens rörlighet.

Det kan ha sitt intresse att också fästa uppmärksamheten på ett förhållande, som kan betecknas såsom en mera mänsklig faktor och som spelar en viss roll. I vissa kretsar kan iakttas en benägenhet, att om man en längre tid satt in sina avgifter för att tillsammans med andra skydda sig i speciella situationer, frestas man att ta fram något ur den gemensamma kassan och använda av det som man en gång satt in. Hur ofta får man inte höra det uttrycket: »Jag har inte tagit ut något på länge.» Man anser sig nära nog ha rätt, i varje fall en moralisk sådan, att liksom ta ut något av det gemensamma tillskottet.

Får jag så fästa uppmärksamheten på den historiska gången, i varje fall under de allra sista åren. Redan besparingsutredningen i slutet på 40-talet och början på 50-talet gjorde samma konstaterande som jag nu nödgas göra, att det system, som tillämpas inom ar-

betslöshetsförsäkringen, fört med sig betydande statsutgifter även i tider med god sysselsättning och brist på arbetskraft. Det gick så långt att dåvarande socialminister Möller gav tydliga uttryck för sin oro på detta område. Han hade inte minst besvärats av den inverkan på arbetslöshetskassornas ställning, som säsongyrkenas införande i arbetslöshetsförsäkringen förde med sig. Den konstruktion, som den speciella karenstiden för byggnadsarbetare och andra säsongarbetare fick, var sådan att även han ansåg att en översyn borde ske och helst en viss omläggning.

Bland annat detta sistnämnda föranledde tillsättandet av 1951 års arbetslöshetsutredning. Ännu har ingenting avhörtts rörande just denna sista angelägenhet. I stället tog utredningen itu med ett förslag beträffande understödsbeloppet, daghjälpbeloppet m. m. Under 1953 års riksdag föreslogs en allmän höjning, främst av grundstatsbidraget, vilket medförde ökade krav på statens medverkan och allmän höjning från dåvarande 10 à 15 miljoner årligen till nuvarande 40 miljoner.

Det förefaller som om andra punkter, också mycket betydelsefulla, som ingår i utredningens program, lagts åt sidan åtminstone för tillfället. Det ges sålunda inte något besked till riksdagen beträffande den översyn, som gällde de speciella karenstiderna för säsongyrkena. Jag måste säga, att med den sammansättning som denna utredning har med majoritet för representanter från arbetslöshetskassorna finner jag inte någon glädje i att frammana något besked från utredningskommittén alltför brådstörtat. Jag börjar med andra ord att misströsta om att det kan bli något tillfredsställande arbetsresultat.

Inte heller har jag någon tro på att denna utredning kan få bukt med den underliga konstruktion, som högsta ledningen av arbetslöshetsförsäkringen i detta land har. Arbetsmarknadssty-

Ändring av förordningen om statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor

relsen har en särskild delegation, som är tillsynsmyndighet för denna verksamhet. Delegationen har fem ledamöter. Av dessa är tre valda som representanter för arbetslöshetskassorna, och de två andra representerar arbetsmarknadsstyrelsen. Det kan hända, mina damer och herrar, att i tvivelaktiga fall det allmännas representanter i delegationen, generaldirektören och överdirektören i arbetsmarknadsstyrelsen, kommer i minoritet. Man har emellertid velat hoppas på att vi skulle få något besked härvidlag och något försök till översyn med en bättre sakers ordning.

Låt mig slutligen säga, herr talman, att det alltid är litet riskfyllt att ge sig in på detta speciella ämne. Det är ett ämne av mycket delikat natur, och det är så lätt att man får det talet emot sig, att »här är det ingenting annat min herre vill ha fram än ett angrepp mot en så nyttig sak som arbetslöshetskassorna». Jag får emellertid omedelbart säga, för att förekomma de talare som här tycks rusa fram för att anmäla sig, att jag har icke nu och icke heller tidigare velat komma försäkringen som sådan till livs. Min strävan är alltså att göra stödet från statens sida och konstruktionen av verksamheten sådan, att inga rimliga erinringar kan göras. Det är det vi alla måste sträva efter trots alla försök att förvanska och missännliggöra dessa strävanden.

Herr JACOBSSON i Tobo (fp):

Herr talman! De nuvarande reglerna för statsbidrag till arbetslöshetskassor fastställdes vid 1933 års riksdag. Redan då framlades det motioner, vilka grundade sig på besparingsutredningens förslag, som gick ut på en annan konstruktion av statsbidraget, men riksdagen stannade för den nu gällande ordningen. Vid förra årets riksdag väcktes motioner om liknande ändringar som nu föreslås. Enligt den konstruktion stats-

bidraget har lämnas ett lägre bidrag i början av arbetslöshetsperioden och sedan ett högre, men motionärerna ville sänka statsbidraget vid kortare arbetslöshet ytterligare för att bättra på bidraget vid längre arbetslöshet. Motionärerna lyckades emellertid inte övertyga andra lagutskottet om att det ur alla synpunkter skulle vara bättre, utan riksdagen beslöt på andra lagutskottets förslag att avslå motionen, varigenom den nu gällande konstruktionen skulle bestå.

Denna motion har nu kommit åter till riksdagen, men andra lagutskottet har inte heller i år blivit övertygat om att det vore bättre att övergå till en sådan konstruktion som den motionärerna föreslår. Herr Hagård, som nyss talade för reservationen, angav försiktigt nog att man kanske skulle behöva fila på förslaget och att det finns åtskilliga brister i det. Under utskottsbehandlingen har vi funnit, att den besparing som motionärerna räknar med icke gärna kan åstadkommas med den föreslagna ordningen, utan det rör sig om ett väsentligt mindre belopp. Vi anser oss därför inte kunna tillstyrka bifall till motionen utan föreslår, att motionen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr talman! Med vad jag här sagt ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr BENGTESSON i Varberg (s):

Herr talman! Herr Hagård talade om att kostnaderna för arbetslöshetsförsäkringen har ökat upp till 40 miljoner kronor, och han ville sätta den ökningen i samband med att försäkringen skulle ha minskat arbetskraftens rörlighet och fört med sig en viss tröghet på arbetsmarknaden. Det påståendet och den beskyllningen måste i själva verket riktas mot de lokala arbetsmarknadsorganen, att de i så fall inte sköter sin verksamhet effektivt. Nu är emellertid verkligheten inte så alldeles lik

Ändring av förordningen om statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor

teorien. Om det finns 100 lediga platser och 100 arbetslösa, går det inte att rent matematiskt föra dem samman. Det är levande människor det gäller, och det kan vara många omständigheter som gör att man inte kan skaffa dem nya anställningar.

Den motion vi nu behandlar har behandlats av riksdagen vid ett par tidigare tillfällen, och den ingår väl som ett led i högerpartiets strävan att spara för att möjliggöra en sänkning av statskatten. Man har här kommit till 5,5 miljoner kronor i besparing. För att motionärerna skulle komma till den summan har det emellertid inte räckt att bara räkna med det förslag som motionen innehåller, utan man har också räknat med att arbetslösheten skall bli lägre än vad arbetsmarknadsorganen utgått från, och man har dessutom förutsatt att det nya hänvisningsförfarandet skall ge besparingar. Som kammarens ledamöter har sig bekant innebär hänvisningsförfarandet ökade möjligheter för arbetsförmedlingarna att anvisa de arbetslösa beredskapsarbete. Nu kan man naturligtvis inte anordna beredskapsarbete i vilket arbetsmarknadsläge som helst, exempelvis då 25 personer vid en arbetsplats blir arbetslösa för en begränsad tid. Eftersom nu högermotionen räknar med ett gynnsammare arbetsläge än arbetsmarknadsmyndigheterna förutsätter, kommer man ju att spara ännu mindre på hänvisningsförfarandet.

Vi har inom utskottet beräknat de besparingar som ett bifall till motionen skulle innebära, och vi har då räknat mycket gynnsamt för motionärerna. Ändå har vi kommit till en besparing på 1,9 miljon i stället för 5,5 miljoner, som motionärerna räknar med. Det betyder alltså, herr talman, att högern, när den skall räkna samman sina besparingsförslag, inte får använda summan 5,5 miljoner utan högst 1,9 miljon.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Jag förstår att herr Hagård med den sakkunskap han besitter i denna fråga föredrog att tala om någonting annat än motionen. Det har påvisats i debatterna de två närmast föregående åren, att det förslag som har framlagts är ogenomförbart. För det första är statsbidragstabellen konstruerad på sådant sätt, att den i vissa lägen ger kassorna en överkompensation, och det kan ju omöjligen vara avsett. I vissa lägen får kassan 10 kronor 50 öre i statsbidrag för varje ytterligare tia den betalar ut, alltså ett statsbidrag på över 100 procent. För det andra kommer man inte, inte ens utifrån motionärernas egna utgångspunkter, att uppnå den besparing man talat om. Herr Bengtsson sade nyss, att han trodde att man skulle kunna uppnå en besparing på kanske 1,9 miljoner, men jag anser personligen att den siffran är tilltagen i överkant. Motionärerna tycks ha förbisett att arbetslösheten bland dem som är anslutna till vissa kassor, t. ex. för byggnadsfacken, redan är så stor, att den högre statsbidragsskalan som högern här har föreslagit kommer i tillämpning. Det man vinner genom att sänka det ena statsbidraget kommer därför att ätas upp av vad man förlorar genom att höja det andra. För det tredje utbetalas statsbidraget i efterskott, och en sådan omläggning, om den nu genomföres, kommer därför inte att kunna påverka nästa budgetår. Jag vet inte om det är det som gör att motionärerna i år inte har yrkat på någon sänkning av statsanslaget. En konsekvens av förslaget om ändring av statsbidragsbestämmelserna borde vara att man yrkade på en sänkning av statsanslaget, men jag har inte kunnat finna någon motion med ett sådant yrkande.

Sedan talade herr Hagård om den utredning, som nu arbetar och där jag har nöjet att sitta med. Herr Hagård får väl i de frågor han drog upp ge

Ändring av förordningen om statsbidrag till erkända arbetslöshetskassor

sig till tåls till dess att utredningen lägger fram sitt förslag. Nu säger visserligen herr Hagård att kassornas representanter är i majoritet, ja, han miss-tröstar av den anledningen om att det skall bli något resultat av utredningen, men det sitter dock med några andra, och herr Hagård anser väl inte att vi är alldeles ur stånd att bedöma dessa frågor.

För att i någon mån dämpa den enligt min mening mycket överdrivna kritik som framförts mot arbetslöshetsförsäkringen vill jag till sist bara dra fram två fakta.

För det första erhåller ju en arbetslös icke försäkringsersättning omedelbart sedan han blivit arbetslös utan först efter en karenstid på sex dagar — inom sjukförsäkringen är karenstiden tre dagar. Han är också underkastad stränga avgiftsvillkor och utförsäkringsbestämmelser samt säsonginskränk-ningsbestämmelser. Dessutom måste han anmäla sig som arbetssökande och får ersättning endast under förutsätt-ning att något arbete inte kan beredas honom. Av dessa skäl utgår full ersätt-ning endast för en tredjedel av antalet arbetslösa dagar för de arbetslöshets-försäkrade, medan ingen som helst ersättning utgår för två tredjedelar av de arbetslösa dagarna.

För det andra vill jag säga, att staten endast betalade 35 procent av de inkomster som flöt in till arbetslöshets-kassorna 1953 — det senaste året för vilket vi har fullständig statistik. Jag anser att det är en skäligen avvägning av statsbidraget till en så viktig so-cialförsäkring som arbetslöshetsförsä-kringen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr HAGÅRD (h):

Herr talman! Här kan vara mycket att tillägga. Herr Bengtsson i Varberg lämnade det beskedet, att det faktiskt framräknats en möjlighet till besparing

på bortåt två miljoner. Det var en upp-lysning som jag inte tidigare hade fått. Jag är emellertid tacksam för att få förklaringen, att det finns möjlighet att göra besparingar även enligt det material, som utskottet haft tillgängligt.

Herr Gustafson i Göteborg tyckte att jag använde mig av möjligheten att tala om någonting annat. Jag talade egentligen inte om någonting annat. Jag är inte motionär och inte heller reservant, och jag begagnar mig av den rätt, som riksdagsordningen ger mig att få tala om vad jag vill. Men det gjorde jag inte. Jag talade endast om sådant, som har intimt samband med vad som här föreligger till behandling.

När herr Gustafson talade om den utredning, i vilken han är ledamot, stämde han ner tonen. Han erkände, att han kanske inte själv hade så stora förhoppningar om att något elegant re-sultat skulle framkomma. Han erkände, att han var i minoritet, men så trös-tade han mig personligen med att mi-noriteten skulle ha möjlighet att få fram något verkligt fruktbringande. Det vän-tar jag med spänt intresse på.

Herr BENGTTSSON i Varberg (s):

Herr talman! Bara en kort replik till herr Hagård. De mycket gynnsamt be-räknade besparingar, som man even-tuellt skulle få genom den här anord-ningen, måste vägas mot de uppenbara försämringar, som drabbar vissa arbets-löshetskassor och deras medlemmar mycket hårt.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Herr Hagård sade, att han inte talade som motionär eller som reservant, och det förstår jag. Det finns nämligen inte någon reservant från andra kammaren i detta ärende. Jag ser av utskottsutlåtandet, att högern låtit sig representeras av en socialde-mokrat under utskottsbehandlingen, vil-ken givetvis yrkade avslag på höger-motionen.

Interpellation ang. olägenheter av 1950 års fiskelag för delägarna i lagfarna ålfisket Ålabodarna nr 1 i Glumslövs socken, Malmöhus län

Trots att man från högerns sida här har ställt i utsikt en besparing av fem och en halv miljoner kronor, är herr Hagård glatt överraskad över att utskottet med en mycket välvillig beräkning kommit fram till en besparing av 1,9 miljoner kronor. Jag får säga, att det inte är så stora pretentioner herr Hagård har. Dessutom tillkommer, vilket jag tror herr Hagård inte kan bestrida, att tabellen är så konstruerad, att det i vissa lägen blir överkompensation åt arbetslöshetskassorna. Vidare kan det, eftersom statsbidraget utgår i efterskott, inte bli någon besparing nästkommande budgetår utan först det efterföljande budgetåret i bästa fall.

Vad beträffar utredningen skall jag inte yttra mig om den. Vi får väl tillfälle att diskutera den när den är färdig med sitt förslag.

Herr HAGÅRD (h):

Herr talman! Det kan förefalla litet egendomligt, att det inte finns någon reservant från andra kammaren i detta ärende, vilket herr Gustafson i Göteborg var vänlig nog att tala om. Det var så, att den ordinarie utskottsledamoten var av sjukdom hindrad att närvara, och ett missförstånd uppstod mellan honom och suppleanten. Annars tror jag näppeligen man kunnat finna, att utskottets andrakammarstol stått ledig. Jag har velat tala om detta närmast för herr Gustafson.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr andre talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hagård begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 15

Herr ANDRE VICE TALMANNEN yttrade:

Jag får meddela kammaren, att nästa plenum blir fredagen den 25 februari kl. 14, då emellertid, såvitt nu kan bedömas, endast bordläggningsärenden samt svar på enkla frågor och interpellationer förekommer.

§ 16

Interpellation ang. olägenheter av 1950 års fiskelag för delägarna i lagfarna ålfisket Ålabodarna nr 1 i Glumslövs socken, Malmöhus län

Ordet lämnades på begäran till

Fröken KARLSSON (h), som anförde: Herr talman! 1950 års lag om rätt till fiske, som trädde i kraft den 1 januari 1951, har i vissa fall medfört betydande förluster för yrkesfiskarna omkring Skånes kuster. Så är exempelvis fallet för delägarna i lagfarna ålfisket Ålabodarna nr 1 i Glumslövs socken, Malmöhus län. Under åberopande av gällande författningsbestämmelser har nämligen auktion i olika omgångar hål-

**Interpellation ang. olägenheter av 1950 års fiskelag för delägarna i lagfarna ålfisket
Ålabodarna nr 1 i Glumslövs socken, Malmöhus län**

lits på ålabodsfiskarnas sedan gammalt lagfarna och skattebelagda fiskerätter. Fiskarna har härigenom berövats sin enda förvärvskälla, då de nu själva med ensamrätt förhindrats att i vattnet utmed Nedre Glumslövs bys strand utöva sin rätt att fiska med bottengarn. Deras ålfiske utgör emellertid fast egendom och taxeras som sådant till fastighets-skatt. Ägarna får därför betala skatt för sitt ålfiske oaktat de förhindras att nyttja fisket och att använda sina här-för anskaffade dyra redskap.

Dessa förhållanden har lett till att ett flertal av ålfiskeinnehavarna blivit helt utblottade och antingen får begära hjälp av det allmänna eller stöd av släkt och vänner för att få ett nödtorftigt levnadsuppehälle.

Ålfiskarna har visserligen i olika former anhängiggjort talan mot Kungl. Maj:t och kronan bl. a. för att få ersättning för den skada de lidit, men så länge rättsfrågan icke slutgiltigt är löst synes några möjligheter för dem att erhålla gottgörelse icke föreligga. Det synes mig dock synnerligen anmärkningsvärt att man över fem år sedan lagen om rätt till fiske trädde i kraft är i ett sådant läge att de fiskare, som genom ifrågavarande lagstiftning miste sin tidigare fiskerätt, icke kunnat få ersättning härför utan kan tvingas vända sig till socialvården.

Under återopande av vad här anförts hemställer jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet få rikta följande fråga:

Har herr statsrådet uppmärksamheten riktad på de speciella förhållanden som 1950 års fiskelag medfört för delägarna i lagfarna ålfisket Ålabodarna nr 1 i Glumslövs socken, Malmöhus län, och ämnar herr statsrådet vidtaga några åtgärder för att lindra den ekonomiska nöd vissa av ifrågavarande fiskare kommit i?

Denna anhållan bordlades.

§ 17

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från bevillningsutskottet:

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 26 februari 1954 (nr 73) angående tillverkning av brännvin, m. m.; och

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om försäljning av alkoholfria drycker;

från första lagutskottet:

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 11 § lagen den 10 maj 1929 (nr 77) om trafikförsäkring å motorfordon; och

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag i anledning av Sveriges anslutning till de internationella fördragen angående godsbefordran å järnväg samt angående befordran å järnväg av resande och resgods; samt

från tredje lagutskottet nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 22 maj 1953 (nr 269) angående byggnadsforskningsavgift.

Härefter anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 96, till Konungen med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse i vissa fall från betalningsskyldighet till kronan.

Vidare anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till

dels riksdagens skrivelse, nr 83, till Konungen angående val av ombud i Europarådets rådgivande församling med suppleanter;

dels ock riksdagens förordnanden:

nr 84, för herr Bengt Folke Elmgren att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 85, för herr Bernhard Näsgård att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 86, för herr Karl Knutsson Wistrand att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 87, för herr Gösta Tore Edvin Bengtsson att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 88, för herr Bertil Gotthard Ohlin att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 89, för herr Nils Walter Sundström att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 90, för herr Gustaf Ragnar Fahlander att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 91, för herr James Iwan Axel Dickson att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 92, för herr Gustav Ingemar Andersson att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 93, för herr Johan Gustaf Gerard De Geer att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling;

nr 94, för statsrådet Gunnar Hedlund att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling; och

nr 95, för fröken Gunnel Olsson att vara suppleant för ombud i Europarådets rådgivande församling.

§ 18

Anmäldes, att Kungl. Maj:ts proposition nr 83, angående anslag för budgetåret 1955/56 till bidrag till vissa privatläroverk, tillställts kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 19

Anmäldes, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats en motion, nr 498, av herrar *von Seth* och *Östlund*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 72, angående prisutjämningsavgift m. m.

Denna motion bordlades.

§ 20

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 18.32.

In fidem
Gunnar Britth